

*Віншувем
са свѣтам*

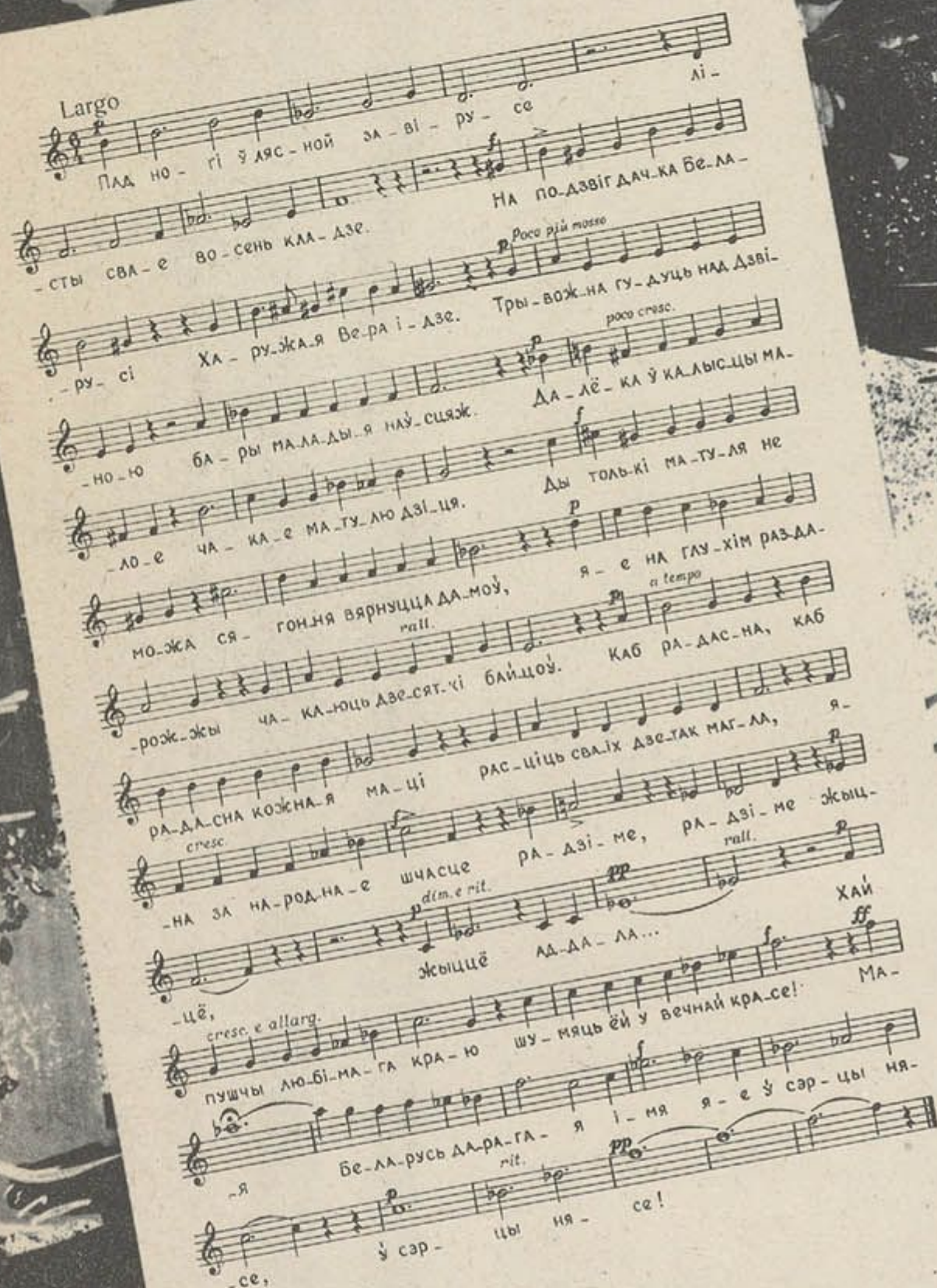
РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 2 *т. 1962 г.*

Л Ю Т Ї

1962 г.

Памяці Веры Харужай

Словы П. ПРЫХОДЗЬКІ

Музыка С. АКСАКАВА

Пад ногі ў лясной завірусе
Лісты свае восень кладзе.
На подзвіг дачка Беларусі
Харужая Вера ідзе.

Трывожна гудуць над Дзвіною
Бары маладыя наўсцяж,
Далёка ў калысцы малое
Чакае матулю дзіця.

Ды толькі матуля не можа
Сягоння вярнуцца дамоў,
Яе на глухім раздарожжы
Чакаюць дзесяткі байцоў.

Каб радасна кожная маці
Расціць сваіх дзетак магла,
Яна за народнае шчасце
Радзіме жыццё аддала...

Хай пушчы любімага краю
Шумяць ёй у вечнай красе!
Мая Беларусь дарагая
Імя яе ў сэрцы нясе.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ
БИБЛИОТЕКА
СССР
ИМЕНИ
В. И. ЛЕНИНА
1962 г.

19881

Мінск, 12 студзеня Першы сакратар ЦК КПСС, Старшыня Савета Міністраў СССР таварыш М. С. Хрушчоў выступае з прамовай на нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі.
Фота У. Кітаса, Л. Эйдзіна.

Напаўняць багаццем наш камуністычны дом — значыць вырашаць канкрэтныя задачы развіцця савецкай эканомікі. Гутарка ідзе аб тым, каб рухаць уперад нашу прамысловасць, нарошчваць вытворчасць металу, нафты, вугалю, электраэнергіі, развіваць хімію, машынабудаванне. Гутарка ідзе аб тым, каб нязмерна больш высокімі тэмпамі павялічваць вытворчасць сельскагаспадарчых прадуктаў.

Нельга ўявіць сабе эканоміку без добра развітай прамысловасці, як нельга ўявіць яе і без сучаснай сельскай гаспадаркі, здольнай задавальняць растучыя патрэбнасці народа ў прадуктах харчавання.

Мне даводзілася чуць, як адзін рабочы гаварыў: без добрай сельскай гаспадаркі нельга пабудаваць новае жыццё. Гэтыя словы зусім не змяншаюць значэння прамысловасці, але яны падкрэсліваюць велізарную важнасць той работы, якую вядуць працаўнікі вёскі. Калгаснікі, рабочыя саўгасаў вырабляюць прадукты харчавання. А прадукты харчавання даюць жыццё арганізму чалавека. Але вы павінны даваць прадукты не толькі для таго, каб арганізм жыві і развіваўся. Вы павінны вырабляць

прадукты ў такім асартыменце і такой колькасці і якасці, каб жыццё чалавека становілася ўсё прыгажэйшым і прыгажэйшым.

Гэта, таварышы, залежыць ад нас з вамі, ад работнікаў сельскай гаспадаркі. Кожная рэспубліка, кожная вобласць, кожны калгас і кожны саўгас павінны ўнесці свой уклад у гэту вялікую справу. Кожны камуніст і беспартыйны, кожны савецкі чалавек павінен працай сваёй ствараць багацце матэрыяльных даброт.

Вы, работнікі сельскай гаспадаркі Беларусі, прадстаўляеце вялікі атрад будаўнікоў камунізма. Ад вашай працы, ад вашага ўмення ў многім залежыць паспяховае ажыццяўленне задач, пастаўленых з'ездам партыі. Наша партыя распрацавала праграму будаўніцтва камунізма на 20 год. Але я перакананы, што, калі б мы лепш выкарыстоўвалі нашы магчымасці, то змаглі б значна скараціць гэты тэрмін, куды хутчэй развіваць савецкую эканоміку, ствараць багацце матэрыяльных даброт для народа.

М. С. ХРУШЧОУ

(З прамовы на нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі Беларускай ССР).

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВИДАНИЯ
ТРИЦЦАТЬ ВОСЬМЬ

№ 2

ЛЮТЫ 1962

Да людзей— з душою

СЁЛЕТНІ год пачаўся для мяне радаснымі падзеямі. Падзей многа, але я хачу расказаць аб дзвюх, самых значных і важных у маім жыцці.

Па-першае, я ўдзельнічала ў рэспубліканскай нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі, на якой прысутнічаў і выступаў наш дарагі Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў. Усе прамовы вядомых людзей вёскі я слухала ўважліва. Шмат карыснага для сваёй работы знайшла ў тых прамовах. А калі гаварыў Мікіта Сяргеевіч, то, не баюся перабольшыць, быццам думкі мае і людскія прачытаў ён і так вольна зусім проста і шчыра размаўляў са мною і з усім народам.

Як па-бацькоўску дбае Мікіта Сяргеевіч аб тых, хто сваімі рукамі хлеб вырошчвае і жывёлу гадуе! А як ён разумна вучыць гаспадарыц на зямлі, каб яна плаціла нам за нашу працу сапраўды багаццем! Не, не траву ў полі трэба сеяць, а жыта ды пшаніцу, кукурузу ды цукровыя буракі — словам, такія культуры, ад якіх карысць найбольшая. Каб самім людзям удосталь хапала збожжа і каб жывёлу было чым карміць, бо кармы — гэта і мяса, і сала, і малако — тое, што чалавеку да хлеба патрэбна.

Да глыбіні душы ўсхвалявала мяне выступленне Мікіты Сяргеевіча. Больш таго, яно акрыліла, надало ўпэўненасці ў сваіх сілах. І хочацца цяпер яшчэ лепш працаваць, каб хутчэй множылася багацце роднага калгаса.

Не магу не падзяліцца з чытачамі яшчэ адной сваёй радасцю. У тыя дні, калі адбывалася нарада работнікаў сельскай гаспадаркі, якраз мінуў роўна год, як я прыйшла працаваць на адстаючую ферму. І хоць яшчэ не вельмі вялікіх поспехаў дабіліся я і мае таварышы па рабоце, але мы лічым, што мінулы год быў пераломным годам. Жывёлагадоўчая ферма, якая некалькі гадоў прыносіла грамадскай гаспадарцы адны выдаткі, нарэшце выйшла з прарыву.

Раскажу больш падрабязна пра тое, што адбылося на маім новым месцы работы. Тут варта пачаць з таго, што пазалетась да нашага калгаса імя Леніна далучылася суседняя маламоцная сельгасарцель. Сабраліся тады нашы праўленцы і камуністы — увесь актыв, словам, мяркуем, як тую гаспадарку ўзняць, каб яна ў нагу з усімі крочыла.

— З людзей трэба пачынаць, — памятаю, сказаў тады наш старшыня Аляксей Іванавіч Шушкевіч. — Кадры добрыя падбярэм, і справа пойдзе.

Ніхто не прарэчыў гэтай думцы. І вольна падабралі для былога калгаса брыгадзіра — стараннага і руплівага чалавека — Івана Сідарэнку. Ну, а на ферму хто пойдзе? Падумала я крыху, узважыла ўсё і сказала актывістам:

— Я пайду.

Шчыра кажучы, не хочацца і ўспамінаць пра тое, што тут было, як не хочучь успамінаць пра гэта і даяркі, і свінаркі, якія і сёння працуюць на ферме. Усюды гразь, у свінарніку і ў кароўніку вецер гуляе. Кароў багата зусім старых, больш дваццаці ялавак, свінні худыя, парасяты штодня гінуць, кармы, якія і адпускаюцца, недзе прападаюць. Жывёлу паяць адзін раз у дзень, святла ў памяшканнях няма. Ды што і казаць болей, самім жывёлаводам няма дзе абагрэцца ці адпачыць. Спрабую разгаварыцца з людзьмі, дык ніхто і слухаць не хоча: было, маўляў, тут гаваруноў ужо нямала, а карысці з таго ніякай.

Прызнацца, ледзь не разгубілася. Але ж, думаю, сама сюды напасілася, ды і якая ж я буду камуністка, калі свайго не дамагуся. Усё-такі ўдалося мне разварушыць людзей. Некастрых даярак і свінарак я ведала раней. З Насцяй Мельнікавай, Ульянай Кордзікавай, Варварай Данілавай і з некастрымі іншымі нават сябравалі, як дзяўчатамі былі. Ведала я, што гэта старанныя жанчыны і з імі можна любую справу здзіць. Вольна і пайшла я да іх з адкрытай душой.

— Што ж вы, жанчынкі дарагія, — гавару, — так крылы апусцілі? Хіба раней часу састарэлі, ці лянота на вас найшла? А можа скацінку не любіце ўжо, дык вы яе холадам і голадам змарнаваць надумалі?..

Якая далей была паміж намі гаворка — пра тое доўга рас-

ЗРОБІМ 1962 ГОД СЕЛЬСКОЙ

казаць. Толькі, калі разыходзіліся, дык Насця Мельнікава і гаворыць:

— Ну, Марыля, душу ты нам перавярнула! Калі за парадкам будзеш сачыць і за справу хварэць, дык мы не падвядзем.

І вольна мінуў год. Раней каровы за год давалі па 1 370 літраў малака, а цяпер, гэта значыць у 1961 годзе, — па 2 315. А такія даяркі, як Насця Мельнікава, Ольга Мацюшкова, Ульяна Кордзікава, надалі ад каровы па 2 500—2 600 літраў малака. Даўней ад свінаматкі атрымлівалі па чатыры парасяці, а летась Варвара Данілава атрымала больш як па трынаццаць, адкармілі за год каля тысячы свіней. Няма цяпер на ферме ялавых кароў, старых мы выбракавалі, гадуем для папаўнення статку 95 цялушак. І авечкі ў нас добрыя, тут заслуга вопытнага чабана Васіля Пінчука. Жывёлаводы добра зарабляць сталі. Словам, тыя ж людзі, што і раней працавалі, за адзін год шмат чаго дамагліся.

Мне думаецца, што і ва ўсякім выпадку перш за ўсё трэба людзей арганізаваць, ісці да іх заўсёды з адкрытай душой, і яны любую справу з месца зрушаць.

Добры пачатак, як гаворыцца, — палавіна справы. Так лічым і мы, работнікі жывёлагадоўчай фермы пятай брыгады. У гэтыя дні мы часта збіраемся ў чырвоным кутку (які, дарэчы, самі абсталювалі), гаворым аб тым, што стаяць на месцы нельга, трэба ісці ўперад, узнімаць і ўзняць гаспадарку. Што ж, у нас ёсць усе падставы так меркаваць, нашы жывёлаводы гараць жаданнем выканаць калгасную сямігодку датэрмінова, за пяць гадоў. Вольна тое, што нам удалося ўзняць сваіх жывёлаводаў на такія справы, разбудзіць у іх імкненне самааддана працаваць, я лічу адной з самых важных падзей у сваім жыцці за апошні год.

Думаю, што выкажу думку сваіх сябровак па рабоце, калі скажу, што мы гатовы выканаць планы партыі па ўздыму сельскай гаспадаркі, будзем працаваць так, каб хутчэй стварыць багацце прадуктаў у роднай краіне.

Марыя КАРНУШЭНКА,

загадчыца жывёлагадоўчай фермы калгаса імя Леніна
Гарадзецкага сельсавета Рагачоўскага раёна.

ГАПОЎНАЕ — ЖАДАННЕ І СТАРАННЕ

ня ў Палацы з'ездаў. Гэта я, простая беларуская сялянка, разам з самымі знатнымі людзьмі нашай краіны прымала новую Праграму партыі!

Вярнуўшыся з Масквы, я многа думаю аб родным калгасе, аб сваёй працы, увагуле — аб нашым жыцці. І ўсе мае думкі сыходзяцца на тым, як высока цэніцца ў нас чалавек працы! Любая твая мара здзейсніцца, калі ты на сваім месцы, не шкадуючы сіл, дбаеш на агульную карысць і на сваёй рабоце поспеху даб'ешся, калі памножыш жаданне на старанне.

Вольна я і хачу расказаць пра сваю працу, пра тое, як звяно, якое я ўзначальваю, дамагаецца сваёй мэты.

Звяно наша ўжо дзесяць гадоў вырошчвае буракі і лён. Год на год, як гавораць, не прыходзіцца, але штогод мы атрымліваем высокія ўраджай. У 1960 годзе, напрыклад, на кожным з дзесяці гектараў вы-

БЫЛА ў мяне некалі запаветная мара: пабываць у Маскве, у Крамлі. І вольна гэтая мара здзейснілася. Я была дэлегатка XXII з'езда Камуністычнай партыі. Можна сабе ўявіць, якую радасць перажыла, якое незабыўнае ўражанне зрабілі на мяне дні, праведзе-

ОД ГОДАМ КРУТОГА ЎЗДЫМУ АЙ ГАСПАДАРКІ!

расцілі па 450 цэнтнераў карэнняў цукровых буракоў, а з кожнага з васемнаццаці гектараў ільну сабралі па 11 цэнтнераў ільнасемя і па 10 — валакна.

У мінулым годзе такіх спрыяльных умоў, як пазалетася, для атрымання высокіх ураджаяў не было, крыху надвор'е нас падвяло. Але і летася мы вырасцілі цукровых буракоў па 339 цэнтнераў на гектары, ільнасемя — 8,8 цэнтнера, валакна — 8 цэнтнераў.

Каб атрымліваць высокія ўраджай, трэба перш за ўсё любіць зямлю, ведаць як з якой культуры абыходзіцца. Цукровыя буракі, напрыклад, любяць рыхлую, чыстую ад пустазелля глебу. Вось мы і дамагаемся гэтага. Дружым з механізатарамі, яны нам і апрацоўваюць глебу належным чынам. Поле добра ўгнойваем. На бураковых плантацыях пакуль што многае даводзіцца рабіць уручную — і букеты разрываць, і праполваць, і ўбіраць. Калі падыходзяць гэтыя работы, усё звязно з ранку да вечара ў полі. Ні ў якім разе марудзіць з доглядам пасеваў нельга, бо дзень страціш — багата ўраджаю не дабярэш. Некалькі разоў за лета падкормліваем буракі вадкімі ўгнаеннямі, летася тры разы падкормку рабілі. Як бачна па

Удзельнікі нарады работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі (злева направа): Ніна Мікалаеўна Бачок — свінарка саўгаса «Бродаўка» Барысаўскага раёна, Ядвіга Іосіфаўна Будай — даярка калгаса «Савецкая Беларусь» Мінскага раёна, Эма Іванаўна Вайцахоўская — даярка калгаса «Новае жыццё» Уздзенскага раёна, Марыя Фёдарэўна Дзегцярова — даярка саўгаса «Зарэчча» Смалявіцкага раёна, Фаіна Валяр'янаўна Калькоўская — звеннявая па ільну калгаса імя Суворова Стаўбцоўскага раёна, Інэса Іосіфаўна Анісава — даярка калгаса імя Войкава Мінскага раёна.

Фота У. Кітаса, Л. Эйдзіна.

выніках, старанне звязно не прападае марна.

Падрабязна раскажыце аб тым, як вырошчваць цукровыя буракі ці лён, я не маю намеру. Адно скажу: не вельмі хітрая гэта навука. Хто жадае навучыцца, той і да агранома дарогу знойдзе (яны ж ёсць у

кожным калгасе), і спецыяльныя кніжкі і артыкулы пачытае. Справа толькі за тым, каб было ў нас болей такога жадання і старання.

Мне б хацелася вось якую яшчэ думкаю падзяліцца. Усе, напэўна, чулі па радыё і чыталі ў газеце прамову Мікіты

Сяргеевіча Хрушчова на нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі. Я мела шчасце пабыць на гэтай нарадзе. Больш пераканаўча аб такіх культурах, як цукровыя буракі, кукуруза, бабовыя, чым гаварыў Мікіта Сяргеевіч, не скажаш. І справа нашага гонару, я маю на ўвазе жанчын, узяцця за вырошчванне гэтых культур, асабліва цукровых буракоў і кукурузы. Давайце ў кожным калгасе і саўгасе створым звонні і дакажам, на што мы, жанчыны, здатныя. Вырасцім цукровыя буракі і для продажу дзяржаве і на корм жывёле. Пачнём карміць грамадскую жывёлу буракамі ды кукурузай, тады і мяса і малака больш атрымаем і грамадская гаспадарка будзе багацець з кожным годам. Трэба толькі, каб наша прамысловасць давала больш добрых машын для буракаводаў і ільнаводаў, а за намі, спадзяюся, справа не стане.

На гэты год наша звязно ўзяло такое абавязальства: атрымаць з гектара па 500 цэнтнераў цукровых буракоў, па 10 цэнтнераў ільнасемя і валакна. Гэтае абавязальства мы абмеркавалі якраз перад тым, калі я ехала на нараду ў Мінск. З трыбуны нарады я і расказала аб ім. А цяпер звязно дружна рыхтуецца да вышэйшых. Клопатаў у нас многа — і ўгнаенняў трэба назапасіць, і насенне падрыхтаваць, і шмат чаго іншага зрабіць. Стараемся, каб узятае абавязальства выканаць з гонарам.

Ольга МАЦЮШКА,
звеннявая калгаса імя Ла-
маносава Ляхавіцкага раёна.

НАШ ЛЁН БУДЗЕ ЛЕПШЫМ

КАЛІ сакратар райкома Іван Арцёмавіч Шыбека сказаў мне, што я паеду ў Мінск, на нараду работнікаў сельскай гаспадаркі, шчыра скажу, расхвалывалася я. Ды і як не хвалывацца, калі на гэтай нарадзе будзе прысутнічаць наш Мікіта Сяргеевіч? Іду я дадому, а ў вушах словы сакратара гучаць: «Глядзі, Іванюта, падрыхтуйся, можа яшчэ і выступіш там з прамовай». Не ўмею я прамовы казаць, мне лягчэй на полі працаваць, чым з трыбуны, ды яшчэ з такой высокай, выступаць. Ну, а калі і прыйшлося б, што б я сказала?

Можа расказала б, як мы даглядаем лянкоў, наш паўночны шоўк. Як мы яшчэ з восені пра яго клапаціцца пачынаем, рыхлім глебу, рыхтуем яму мяккі ложак. Ляжа вясной зярнятка ў мяккую глебу. Сонейка зверху грэе яго. Нішто яго не сціскае, не перашкаджае. Расці вялікае! І расце яно, і наліваецца. А мы, ільнаводы, кормім яго. Усю зіму гэтыя падкормкі рыхтуем: і мінеральныя, і арганічныя, а попелу колькі назбіраем. Патрэбен ён ільну, ой, як патрэбен! А як паявіцца пустазелле? Начамі не спім, ваюем, ачышчаем ад яго глебу, каб нішто не перашкаджала нашаму лянку расці.

Жанкі ў нас добрыя, працавітыя. Каго ні назаві... Марыя Касцеж, Галіна Салаўёва, Соф'я Шастакова, Тацяна Парфенава, Алена Кляшчова.

І вось Мінск, тэатр оперы і балета. Ніколі не думала я, што тэатр можа змясціць столькі народу. І ўсе з нецярплівасцю чакалі выступлення Мікіты Сяргеевіча. Што ён нам скажа?

Калі ён выйшаў на трыбуну, яго сустрэлі апладысмантамі. А як пачаў гаварыць — у зале стала ціха, ціха, баяліся прпус-

ціць хоць бы адно слова. Ён вёў шчырую размову з намі, працаўнікамі вёскі, гаварыў нам, што ў нас дрэнна, вучыў, як пазбавіцца гэтага дрэннага, і паказваў дарогу, па якой нам ісці наперад.

Стаў ён гаварыць пра траваполле. А я слухала і думала: і ў нашым калгасе многа зямлі травам адводзіцца. А каб сапраўды яе пад цукровыя буракі аддаць? Вось бы каровам ды свінням корму было!

Многія прыхільнікі травасеяння прыкрываюцца яшчэ тым, што, маўляў, канюшынішча — лепшы папярэднік і для ільну.

Колькі разоў я чула пра гэта. Пад лён заўсёды стараліся канюшынішча адвесці. А летася канюшынішча мне не хапіла. І з 21 гектара, што адвялі мне пад лён, 5 гектараў было бульбянішча. Перажывала я, хвалывалася, ну, думаю, пяць гектараў у нас будуць горшыя.

Як я памылялася. На гэтых пяці гектарах лён не толькі не горшы, а нават лепшы быў. Па 8,17 цэнтнера валакна з гектара сабралі і па 8,04 цэнтнера насення на ўсёй плошчы. Так што цяпер скажу я — пасля бульбы лён не горшы расце. А можа і пасля іншых прапашных культур таксама? Трэба праверыць!

Удзельнікі нарады звярнуліся да ўсіх працаўнікоў палёў і ферм з заклікам зрабіць 1962 год годам крутога ўздыму сельскагаспадарчай вытворчасці, далейшага паляпшэння дабрабыту народа. Я абяцаю прыкласці ўсе сілы, каб дамагчыся яшчэ лепшых поспехаў у працы. Няхай наш лянкоў будзе самым лепшым у рэспубліцы.

Ганна ІВАНЮТА,
звеннявая калгаса «Расія» Талачынскага раёна.

Праграма нашага жыцця

НЕЗВЫЧАЙНАЙ радасцю для мяне было выбранне дэлегатам XXII з'езда партыі. Вялікі гонар быць удзельнікам гэтага грандыёзнага па свайму значэнню, небывалага ў гісторыі чалавецтва з'езда будаўнікоў камунізма.

Міжволі ўспамінаецца VIII з'езд партыі, што адбываўся 43 гады таму назад, у сакавіку 1919 года, у рабоце якога ўдзельнічаў вялікі Ленін. На ім была зацверджана другая Праграма партыі, праграма будаўніцтва сацыялізма.

У тыя далёкія гады, калі я і мае аднагодкі пачыналі рэвалюцыйную работу, нашай канчатковай мэтай быў сацыялізм, але ён здаваўся такім далёкім будучым, да якога мы не марылі дажыць. Але зараз мае пакаленне можа марыць дажыць да камунізма. Праграма КПСС, у якой вызначаны галоўныя задачы і асноўныя этапы камуністычнага будаўніцтва, як быццам адразу наблізіла камунізм. Векавая мара чалавецтва набыла рэальныя абрысы, яна ўвасоблена ў канкрэтныя формы і практычныя задачы сённяшняга дня. Цяперашняе пакаленне будзе жыць у камунізме! Якія велічныя, якія хвалючыя словы!

Савецкія людзі ўспрынялі новую праграму, як праграму свайго жыцця.

На XXII з'ездзе КПСС Мікіта Сяргеевіч сказаў: «Пры складанні Праграмы мы ўвесь час раіліся з Леніным, зыходзілі з яго празорлівых прадначартанняў, з яго геніяльных ідэй аб будаўніцтве сацыялізма і камунізма».

І сапраўды, Праграма КПСС з пачатку і да канца прасякнута ідэямі ланінізма, духам ланінізма. Кожнае яе палажэнне як у частцы тэарэтычнай і палітычнай, так і ў частцы практычных за-

дач можа быць падмацавана адпаведнымі выказваннямі Леніна, з'яўляецца далейшым творчым развіццём ланінізма ў дастасаванні да новых умоў жыцця савецкага грамадства.

Леніну былі ўласцівы ўсе маральныя прынцыпы, пералічаныя ў Праграме, у маральным кодэксе будаўніка камунізма. Жыццё Леніна было яркім доказам гэтага, бо Ленін быў ідэальным увасабленнем усіх лепшых якасцей камуніста ў самым узвышаным разуменні гэтага слова.

Упершыню я сустрэлася з У. І. Леніным у эміграцыі ў Жэневе ў 1904 годзе, а ў гады Савецкай улады мне давялося на працягу 5 гадоў працаваць пад непасрэдным яго кіраўніцтвам у якасці сакратара Саўнаркома.

На працягу гэтага часу я мела магчымасць амаль штодзённа бачыць Леніна — кіраўніка і Чалавека. І чым далей адыходзяць у мінулае гэтыя гады, тым больш я дзякую лёсу за тое, што ён зрабіў мне такі дарагі падарунак.

Ленін быў нястомным працаўніком, глыбока прынцыповым. Ён гарача любіў народ і быў бязлітасны да ворагаў народа.

Ленін быў строгім і патрабавальным кіраўніком, чутым і уважлівым другом, цудоўным таварышам. Просты, сціплы, даступны кожнаму, заўсёды справядлівы, непатрабавальны ў адносінах матэрыяльных даброт, ён не цярэў, каб яго ўзносілі, ставіўся з пагардай да ўсякай крывадушнасці, лісліваасці, падхалімства. Ён быў заўсёды бадзёры, жыццярэдны і ўпэўнены ў перамозе над ворагамі сацыялізма. Такім мы ведалі Леніна.

Ніколі не было ў Леніна супярэчнасці

паміж словам і справай, паміж тымі ідэямі, якія ён прапаведваў, і асабістым жыццём. Асабістае і грамадскае ў ім гарманічна спалучалася.

Чым больш вывучаеш працы Леніна, яго жыццё і дзейнасць, чым глыбей пранікаеш у духоўны вобраз Леніна, тым усё выразней вырысоўваецца ў нашым уяўленні велічны і абаяльны вобраз Леніна — чалавека непараўнаемых прыгажосці душэўных якасцей.

Ленін не толькі ўказаў чалавецтву шлях да камунізма, але і ў сваёй асобе даў ідэальны вобраз будаўніка камунізма.

Таму ў справе выхавання камуністычнай свядомасці мы павінны заўсёды мець перад сабой вобраз Леніна, прыклад усяго яго гераічнага жыцця. Мы заўсёды павінны памятаць, што глыбокае вывучэнне прац Леніна, яго жыцця і дзейнасці мае не толькі велізарнае пазнавальнае значэнне для фарміравання навуковага марксісцка-ланінскага светапогляду, але, разам з тым, не меншае і выхаваўчае значэнне, бо на канкрэтных прыкладах жыцця вялікага правадзіра і чалавека мы можам пазнаць, якім павінен быць будаўнік камунізма.

Пры Леніне не было і не магло быць культу асобы і значыць усіх яго вынікаў. Не тое было пры Сталіне.

Узвелічэнне, амаль абогатварэнне Сталіна мала-памалу прывяло да грубейшых парушэнняў ланінскіх норм партыйнага і савецкага кіраўніцтва, да самавольства і злоўжыванняў уладай, да рэпрэсій супраць сумленных людзей, да прыніжэння ролі і значэння партыі і народа ў сацыялістычным будаўніцтве.

Усе поспехі, усе дасягненні прыпісваліся аднаму чалавеку — Сталіну.

Гэта было грубейшым скажэннем сапраўднага становішча спраў.

Такое ўзвелічэнне ролі асобы глыбока чужое духу марксізма-ланінізма.

Цяпер у нас зноў адраділася ланінская лінія, ланінскі стыль у рабоце. І мы, старыя кадры партыі, з абурэннем асудзілі антыпартыйную групоўку, якая спрабавала перашкодзіць новаму кіраўніцтву ЦК, узначальваему Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым, правядзенню яго правільнай, ухваляемай усім савецкім народам лініі ланінскага кіраўніцтва.

У Праграме ўказваецца на асаблівае значэнне выхавання падростаючага пакалення. Гэта, вядома, правільна, таму што нашай моладзі належыць будучае. Але маладое пакаленне не ізалявана ад уплыву людзей старэйшага ўзросту. Гэты ўплыў, прыклад старэйшых можа быць дрэнным або добрым. Трэба, каб ён быў толькі добрым.

Людзі ўсіх пакаленняў — і маладыя, і старыя — павінны нястомна працаваць над сабой, пераадоўваць перажыткі капіталізму ў сваёй свядомасці, выходзіць у сабе маральныя прынцыпы будаўніка камунізма, якія выкладзены ў Праграме КПСС. Гэта неабходна кожнаму, каб сваім прыкладам і працай на любым пасту, у меру сваіх сіл і здольнасцей садзейнічаць набліжэнню камунізма.

Л. А. ФОЦІЕВА,
член партыі з 1904 года.

18 сакавіка — вялікае свята для савецкага народа. У гэты дзень адбудуцца выбары ў Вярхоўны Савет СССР. Па ўсёй краіне разгарнулася ўсенароднае спаборніцтва за дастойную сустрэчу дня выбараў. Усюды актывізавалі сваю работу сярод выбаршчыкаў агітатары, прапагандысты. Сярод іх шмат жанчын. На агітпункце Дома культуры магілёўскага завода штучнага валакна імя Куйбышава праводзіцца вялікая работа па прапагандзе рашэнняў XXII з'езда КПСС. З лекцыямі і гутаркамі аб значэнні рашэнняў з'езда, аб Праграме КПСС перад выбаршчыкамі выступаюць лепшыя прапагандысты і агітатары завода. Тут праводзяцца тэматычныя вечары.

На здымку: дэлегат XXII з'езда КПСС памочнік майстра Марыя Кірылаўна Кавалёва (злева) выступае перад выбаршчыкамі. Яна расказвае аб рабоце з'езда.

Фота Ч. Мезіна.

ЧАЛАВЕК ІДЗЕ ПА ЖЫЦЦІ

ВЕДАЮ многае аб гераіні свайго яшчэ не напісанага нарыса. Сакратар партыйнай арганізацыі завода, таварышы па цэху гаварылі: выдатная шліфавальшчыца, чулы, добры таварыш, клапатлівая маці. А як прыйшло ўсё гэта? Як стаў чалавек тым, хто ён сёння, як вырас, узняўся да такой вышыні?

Усё, аб чым я хачу раска- заць, усяго толькі нібы эскізы- накіды аднаго вялікага жыцця. Можна ўдасца па іх прасачыць, як рос чалавек, як багацеў душой, мужнеў, прыгажэў...

...На вуліцы пачуліся крокі. Можна Ольга? Не, не яна.

Марыйка ляжыць, закінуўшы рукі за галаву, і шырока раскрытымі вачыма ўглядаецца ў ноч. Нібы ў нямым кіна- фільме мільгаюць перад ёй кадры. Поезд. Доўгі-доўгі са- стаў. І ўсюды кветкі: пахучыя ружы, пунсовыя гваздзікі, цяжкія, далікатныя півоні, на пярэстках якіх яшчэ блішчаць вадзяныя кроплі. Усюды дзя- вочыя твары, светлыя, прыго- жыя, нават машыніст поезда таксама жанчына. Сярод дзяў- чат і яна, Марыйка. Іх сустра- кае на пероне вялікі натоўп. І сама Валя Хетагурава абды- мае яе:

— Малайчына, Марыйка. Як- раз у час прыехала. Ну, як ён табе, наш Далёкі Усход?

Марыйка паварочваецца і бачыць замест такога знаёма- га па газетах твару Валянціны Хетагуравай сваю сяброўку Олечку Сініцу. Тая, ззяючая, вясёлая, толькі што вярнулася з гулянку і з апетытам уплятае кавалак хлеба.

Вось як запаў ёй у душу за- клік, з якім звярнулася да дзяў- чат Савецкай краіны Валянціна Хетагурава. Быццам ажылі ста- ронкі любімай «Камсамолкі», якая расказвала ў тыя дні аб мужных маладых патрыётах, што, пакінуўшы родны дом, паехалі на Усход, насустрач цяжкіх і небяспечных, на- сустрач камсамольскай раман- тыцы. А без яе якое жыццё?

— Олечка, а мы няўжо за- станёмся? Жыццё такое карот- кае, а ўбачыць трэба многа. Паедзем? Згадзіся хутчэй, а то я адна, без цябе...

— Вось мая рука. Паедзем разам.

Дзе ты сёння, мілая Олеч- ка, баявая мая сяброўка? Згу- біла я цябе, разлучыла нас вайна...

Марыя Фёдарэўна змаўкае, задумваецца. Успамінае сваю неспакойную камсамольскую маладосць. Мне не хочаца

перабіваць яе думкі. У гэтую хвіліну я страшэнна зайздрос- тую ёй. Трэба быць чалавекам незвычайным, каб вольна так праз усё жыццё пранесці не- спакой, агонь сваёй маладосці. І сёння я не адчуваю розніцы паміж ёй і сабой, хоць яна амаль у два разы старэй за мяне і я смела магу сысці ёй за дачку. Я думаю ў гэтую хвіліну: як трэба спяшацца жыць, не разменьвацца ні на выпадковыя справы, ні на дробныя пачуцці. Імкнуцца толькі да вялікай мэты і пе- рамагаць.

Сустрэў дзяўчат Далёкі Усход, незнаёмы горад Блага- вешчанск і Кумарскі леспрам- гас. Працавалі яны там і аб- жывалі незнаёмую зямлю.

— Вось цяпер на цаліну едуць, на новабудулі ў Сібір. Значыць, зноў на Усход. Скі- нуць бы мне гадоў дваццаць, ні за што не сядзела б дома. Яна зноў змаўкае і раз- гляджае зморшчынку на аб- русе, а я гляджу на яе рукі... Чаго яны не перарабілі толькі ў жыцці!

Усё прыходзіць у свой час: і каханне, вялікае, непаўтор- нае, і дзеці, і шчасце. Васіль працаваў у геалагаразведваль- най партыі, падоўгу не быў дома. Усё супакойваў:

— Адпачынак возьмем, увесё- час разам будзем. Утраіх. Згода?

Не пабылі разам. Усё за- брала, паламала праклятая вайна. Яны ехалі ў госці да сваіх. Даехалі да Іркуцка — вайна. І засталася Марыя Фё- дараўна на пероне з Нэляй на адной руцэ і маленькім чама- данчыкам у другой. А на за- хад пайшоў ваенны цягнік, і доўга яшчэ бачыла яна здалё- ку белую хусцінку, якой ма- хаў на развітанне Васіль.

Трэба было жыць. І не толь- кі жыць, а і працаваць, і ча- каць пільмаў з фронту. Асаблі- ва цяжка стала, калі перасталі прыходзіць гэтыя маленькія франтавыя трохкутнікі.

У адзін з шэрых зімовых дзён дырэктар Хандагатайска- га леспрамгаса падвёў жанчы- ну да такарнага станка, за якім працаваў яго сын.

— Просьба да цябе вялікая. Замяні яго. На фронт ірвец- ца — няхай ідзе...

Побач стаяў Міша Куцубін, 19-гадовы, зусім яшчэ хлапчук. Такага б да грудзей прытуліць, абараніць. А яго забірае вай- на.

— Няхай ідзе, — паўтарыла

жанчына. — Можна майго дзе сустрэнеш, раскажаш, як мы тут змагаемся...

[Змагаемся... Здаецца, і слова іншага нельга прыдумаць, каб раскажаць аб тым часе. За пе- рамогу змагаліся, яе кавалі і тут, на невялікай станцыі Іль- інск, што ляжала далёка ад франтавых дарог. Перамога жыла ў бяспечных начах, у зменах, што цягнуліся па 12—14 гадзін. Яна была і ў тым мацярынскім шчасці, калі на работу да маці ў майстэрню прама з дзіцячага садзіка пры- бягала пяцігадовая Нэля. А пільмаў з фронту ўсё не было.

І прыйшла перамога, свет- лая, радасная. І нялёгка. Не ўсё дажылі да яе. Марыя Фё- дараўна з Нэляй вярнуліся ў Беларусь, куды не даехалі яны ў памятным 1941-м. Працава- ла на заводзе токарам, потым на шліфоўцы. Як раскажаць пра гэта? Працавала так, як патра- бавала сэрца, бо як жа можна інакш? І тое ж сэрца падказа- ла, што нельга чалавеку без партыі, якой абавязана яна ўсім сваім жыццём: і раман- тыкай сваёй маладосці, і вялі- кім шчасцем працы. А калі праца — шчасце, жыццё — цудоўная рэч!

Хто прынёс гэтую радасную вестку? Здаецца, адна з вуча- ніц. Прыбегла і закрычала, нібы спалохаўшыся:

— Марыя Фёдарэўна, мі- ленькая, узнагародзілі вас... ордэнам Леніна... Не памы- ляюся, у «Правду».

Ішла па цэху, па заводска- му двару, а ёй усміхаліся лю- дзі — віншавалі. А яна ўжо не ішла, бегла: хутчэй прачытаць самой. Разгарнула «Правду» і доўга ўглядалася ў чорныя радкі: быццам і не яна гэта была Тукач М. Ф., якую Савец- кі ўрад у дзень 50-годдзя Міжнароднага жаночага дня ўзнагароджвае ордэнам Лені- на. Быццам была тая жанчына і сталеі, і зрабіла яна для краіны больш, чым Марыя Фё- дараўна.

Чалавек ідзе па жыцці. Пры- глядаецца да ўсяго зоркімі вачыма, не пройдзе міма дро- бязі, што перашкаджае лю- дзям прыгожа жыць і праца- ваць, дапаможа таварышу, калі таму нялёгка.

На ўсё жыццё запомніць Марыя Фёдарэўна дні работы XXII партыйнага з'езда, тое незвычайнае пачуццё прыўзня-

тасці, якім былі ахоплены ўсе дэлегаты. І не дзіва: упер- шыню ў гісторыі чалавецтва Камуністычная партыя Савец- кага Саюза прымала праграму пабудовы камунізма, трэцюю Праграму вялікай партыі Ле- ніна. Яна, дэлегатка з'езда, га- ласавала за будучыню сваім сэрцам, сваім партыйным бі- летам. І ўсё зробіць для таго, каб хутчэй прыйшла гэта, стаў- шая сёння блізкай, былая да- лачыня.

Вярнуўшыся, расказала яна сваім таварышам па цэху аб усім, што бачыла і адчувала:

— Нам жа не толькі буда- ваць камунізм, нам жыць у ім. Для сябе будзем, для дзяцей сваіх. І ад нас, ад нашай пра- цы залежыць, як хутка прый- дзе дзень, калі наша краіна стане першай у свеце краінай камунізма.

Аб гэтым гаворыць яна і ў сённяшні вечар...

Я стаю ля вялікага дома на перакрываўанні Ульянаўскай і Чырвонаармейскай. Шукаю асветленае акно на чацвёртым паверсе, думаю: няхай ніколі не гасне гэтае святло, няхай гарыць для людзей цудоўны агонь вялікага сэрца камуніст- кі. І, чэснае слова, ад усёй душы зайздросчу ёй.

Ірына УГАЛЬНІК

Завод імя Кірава, г. Мінск.

Марыя Фёдарэўна Тукач.
Фота П. Нікіціна.

Байшы цэскашнікуюць мінуўшыя дні...

Так вырашылі мы назваць гэты рэпартаж аб сустрэчы ў рэдакцыі з групай жанчын — удзельніц Вялікай Айчыннай вайны. На сяброўскую бяседу сабраліся праслаўленыя партызанкі, былыя воіны Савецкай Арміі, медыцынскія работнікі, сувязісткі, зенітчыцы.

Тут сустрэліся старыя сябры і людзі, якія да гэтага часу хоць і не ведалі адзін аднаго, але былі таварышамі па барацьбе. Сяброўскія поціскі рук, абдымкі, жарты.

— Няўжо ты бабуляй стала? Як хутка ідуць гады...

Так, гады ідуць. І сівізна пакрыла галовы многіх з тых, хто тады быў зусім яшчэ малады. Гады ідуць, але з імі не адыходзіць тое, чаму суджана жыць у вяках — салдацкая слава. Шмат песень пра яе складзена, шмат расказана, але яшчэ больш ёсць пра што расказаць самім творцам гэтай славы. Вось некалькі эпізодаў тых незабыўных дзён.

Гаворыць **Аляксандра Нікіфараўна ЗАХАРАВА** — камісар брыгады № 225.

Наша брыгада дзейнічала на Рагачоўшчыне. У яе складзе быў атрад, у якім змагаліся юнакі і дзяўчаты. Камісару тав. Мальцаву было гадоў 28 і камандзіру тав. Галашчанаву гадоў 25, а астатнія — яшчэ маладзейшыя. Людзі ішлі ў бой з адкрытым сэрцам і душой. Іх не трэба было ўгаворваць, тым больш прымушаць, нават калі пагражала смяротная небяспека.

Тут прысутнічае Таня Сукач. Тады яна была яшчэ зусім маладой дзяўчынай, а колькі было ў ёй смеласці і знаходлівасці. Мы называлі яе бясстрашнай. Адночы яна прыйшла з-пад Рэчыцы, дзе знаходзіўся падпольны абком партыі. Для таго, каб прыйсці да нас, трэба было прайсці немалую адлегласць, фарсіраваць Бярэзіну, Днепр і рад чыгуначных пудей. Напэўна, многія з вас ведаюць, што такое перайсці чыгуначныя пудзі ў той час. Яны ўзмоцнена ахоўваліся гітлераўцамі, падыходы да пудей былі замінраваны, усюды былі засады. І нягледзячы на ўсё гэта, Таня прыйшла. Абком партыі разам з ёю накіраваў групу для сувязі. Я таксама была ў той групе.

І вось мы з Таняй пайшлі. Удзень хаваліся ў ямах, каб не выдаць сябе, а ўначы прабіраліся. Падышлі да Жлобіна, трэба было перайсці чыгунку. У Тані быў адзін знаёмы чалавек ў вёсцы, якая знаходзілася непасрэдна ад Жлобіна. Уначы, калі шукалі дарогу, заблудзілі і свечасова ў вёску не трапілі. Прыйшлі, калі ўжо развіднела.

Таня нас прывяла проста да гэтага чалавека. Шкада, што я не памятаю яго прозвішча, але якая гэта была цудоўная сям'я. Усе яны былі выдатнымі разведчыкамі.

Як толькі мы зайшлі да іх на двор, гаспадар адразу ж сказаў, каб мы размяшчаліся хто дзе можа, але не разам. Ён сказаў, што трэба крыху пачакаць, таму што ён з сынамі ўсю ноч назіраў за дзеяннямі ворагаў і бачыў, дзе ёсць засада. Уначы пераводзіць нас праз чыгунку было небяспечна, і ён вырашыў перавесці нас удзень. Параіў нам усю зброю пакласці на воз пад сена, а самім распрануцца і разуцца, узяць у рукі граблі, вілы. Нібыта ідзем на сенакос. Нам было неяк боязна застацца без зброі, калі навокал фашысты. А Таня сказала, што не пойдзе без зброі, і села на воз. Калі мы мінулі пераезд, то адразу ўбачылі невялікую вёсачку. З гэтай вёскі ішла група ўзброеных акупантаў. Напэўна, цяпер не пазбегнуць бою, думалі мы. Але гаспадар і тут

знайшоўся: загадаў нам павярнуць у другі бок, нібыта мы пераходзім на іншы луг, а сам пайшоў насустрач гітлераўцам, разгаварыўся з імі, закурыў, каб гэтым адцягнуць увагу. Такім чынам мы дабраліся добра. Праўда, у адной вёсачцы непасрэдна ад Жлобіна завязаўся бой, але мы ніякіх страт не панеслі.

У суровых акалічнасцях чалавек бывае відзён, як на далоні, тут праяўляюцца яго настойлівасць, смеласць, вытрымка. У нашай брыгадзе была Ядзя Ціхановіч з вёскі Калічонка. Вёску фашысты спалілі, бацькоў забілі, і Ядзя прыйшла да нас у атрад. Сказала, што хоча помсціць. Яна не ведала страху. Усё, што даручылі, рабіла з захапленнем. Галоўным абавязкам яе было здабываць «языкоў» — прыводзіць жывых фашыстаў. Як яна гэта рабіла? Ёй у дапамогу мы давалі двух партызан. Дзяўчына нацягвала праз дарогу дрот і хавалася ў засаду. І вось імчыць гітлеравец на матацыкле. Акупанты вельмі баяліся партызан і не дзіва, што каля лесу яны асабліва імчаліся, спяшаючыся хутчэй мінуць небяспечнае месца. Раптам ён чапляецца за гэты дрот, перакульваецца і тут яго хапаюць. Фашыст нават не паспявае ўцяміць, што з ім, як яго ўжо забіраюць. Ядзя называла свой занятак паляваннем. Гэтая адважная жанчына і зараз жыве ў вёсцы, працуе, гадуе дзяцей...

Колькі часу прайшло, але мы, савецкія людзі, ніколі не забудзем зверствы гітлераўскіх галаварэзаў. Хіба можна забыць такое? Восенню 1943 года мы атрымалі трывожны сігнал, што гітлераўцы акружылі вёску Фалевічы на Рагачоўшчыне. Пакуль мы прыйшлі ў вёску, фашысты паспелі ўжо зрабіць сваю агідную справу. Усё спалілі, пабілі народ. У канцы вёскі была выкапана велізарная яма. Яна ўся была набіта трупамі. Калі падышлі да ямы, то пачулі плач дзіцяці. Я прапанавала раскапаць яму. Раскапалі, паднялі трупы і дасталі дзіця. Яно было ўсё акрываўленае. Мы яго ўзялі да сябе. Яно амаль суткі нічога не ела. Мы давалі яму і піць і есці, але яно не брала. І толькі ўвечары папрасіла «касі». А астатніх дзяцей у гэтай вёсцы нелюдзі жывымі пакідалі ў калодзеж.

Тое, аб чым зараз мараць фашысты і імперыялісты ўсіх масцей, гэта страшная справа. Яны зноў імкнуцца развязаць вайну. Мы з вамі добра ведаем, што азначае гэта, і таму павінны змагацца за шчасце людзей, за мір ва ўсім свеце.

Слова папрасіла **Тацяна Паўлаўна СУКАЧ**, цяпер **ПЛАВІНСКАЯ** — тая самая бясстрашная Таня, якая не раз падымала роту ў бой.

Калі пачалася вайна, я была ў Гомельскай вобласці. Сувязі з партызанамі яшчэ не наладзілі. Мы ведалі адно — трэба дзейнічаць. Старэйшыя таварышы адправілі нас, траіх дзяўчат, на Бабруйшчыну. Пайшла на сувязь з партызанамі я са сваімі сяброўкамі Зінай і Марусяй. Знайшлі атрад «Кнігі». Расказалі, што ў нашай вёсцы сабралася група і што мы жадаем змагацца з ворагамі. Спачатку партызаны нам не паверылі. Але дазволілі нам два тыдні пажыць у іх.

Калі пераканаліся, што мы сапраўды пасланы да іх з добрымі намерамі, яны нам прапанавалі вярнуцца да сваіх назад і чакаць указанняў. Маруся засталася, а мы з Зінай павінны былі прабірацца ў Гомельскую вобласць да сваіх.

Па дарозе мы зайшлі ў адну вёску. У вёсцы былі толькі

старыя ды дзеці. І вось хтосьці сказаў, што едуць фашысты. У падвале набілася чалавек 150. Мы з Зінай схаваліся ў хлеўчыку, там былі з намі яшчэ двое — жанчына і мужчына. Гітлераўцы ўскочылі ў падвал і ўсіх выгналі, а нас яны не заўважылі. Дом фашысты падпалілі. Дым пачаў падступаць да горла, мы задыхаліся.

Калі сцягнула, акупанты пайшлі, і мы вылезлі з хлеўчыка. Раніцай пайшлі шукаць, куды падзеліся людзі. Аказваецца, усе былі забіты. Выйшлі на дарогу і раптам убачылі, што едзе машына. Мы рашылі схаватца. Ляглі паміж забітымі, каб нас не заўважылі. Выявілася, гэта прыехалі гітлераўцы, каб закапаць забітых. Яны самі не закопвалі, а прывезлі жыхароў з суседняй вёскі і загадалі ім капаць яму. Мы, вядома, спалохаліся, што нас таксама разам з забітымі закапаюць, і падняліся. Фашысты спачатку хацелі нас забіць, але чамусьці «злітаваліся», далі нам рыдлёўкі і загадалі капаць ямы. Калі ўсіх закапалі, тады нам сказалі: «Зараз ваша чарга, капайце яму сабе». Што зробіш? Мы капалі. Калі яма была гатова, фашысты пачалі цэліцца ў нас. Я з сябе сцягнула касынку, заплінушыла вочы, каб не так страшна было паміраць. А вылюдкі «забаўляліся». Урэшце яны далі некалькі стрэлаў уверх і паехалі. Гэта было ў самым пачатку вайны, але запомнілася на ўсё жыццё, хоць пасля мне здаралася не раз глядзець смерці ў вочы...

Мы бессмертными стали, встречаясь со смертью
Каждый день, каждый час — на дорогах войны.

Памятаеце гэтыя словы з песні ў кінафільме «На дарогах вайны»? Яны маглі б паслужыць эпіграфам да таго, што расказала ўдзельніца волгаградскай бітвы **Вера Сяргееўна СЯРОВА.**

Да вайны я працавала настаўніцай. Калі ворагі падыходзілі да вёскі, выршыла эвакуіравацца. Мне тады было 19 год. Я эвакуіравалася ў Башкірскую аўтаномную рэспубліку. Працавала ў калгасе. У 1942 годзе я пайшла ў ваенкамат і папрасіла, каб мяне накіравалі на фронт. Праз месяц разам з іншымі дзяўчатамі: рускімі, чувашкамі, башкіркамі нас адправілі на Паўднёва-Заходні фронт. Мы трапілі пад Волгаград. Вельмі цяжка дзяўчатам было прывыкаць да армейскага жыцця. І ўсё ж яны мужна пераносілі ўсе нягоды. Летам 1942 года гітлераўцы падыходзілі да Волгаграда. Мы служылі ў зенітна-артылерыйскім палку зенітчыцамі. Многія былі разведчыцамі, прыбарысткамі, сувязісткамі, дальнамершчыцамі.

Мы знаходзіліся на так званым Заечым востраве, недалёка ад трактарнага завода. Гэты востраў быў сапраўдным востравам смерці. Туды ляцелі міны, снарады і бомбы. Усе воіны стаялі тут насмерць. Пад страшэнным шквальным агнём мы падносілі гарматныя снарады. Гэта не жаночая работа, але ішла вайна і мы рабілі ўсё. Былі і такія дні, што сядзелі без ежы і вады. Але ўсе нягоды пераносілі мужна. Ніхто з нас ніколі не скардзіўся, не наракаў.

Мы ўсе сумленна служылі Радзіме. Я была камсортам батарэі. Пачала службу радавым салдатам, потым была яфрэйтарам, малодшым сержантам. У 1945 годзе дэмабілізавалася. Але я заўсёды гатова стаць на абарону Радзімы.

М. Б. Осипова.

А. І. Федасюк.

Я. М. Савіцкая.

В. В. Сцяпанова.

В. А. Чарняўская.

М. І. Платыцына.

Вайна ўсім прынесла шмат гора. Але з чым можна параўнаць тое, што перажылі вязні Асвенціма, Бухенвальда, Майданека.

Боль і гнеў ахапілі нашы сэрцы, калі пачулі пра тое, што давалася перанесці **Ользе Пятроўне КРАЙКО.**

Я была вязнем Асвенціма. Як толькі мы туды трапілі, нас адразу пазбавілі ўсякай чалавечай годнасці. Першай працэдурай было зняцце валасоў і наколванне нумару. Накалолі нумар, і ты ўжо не чалавек. Па нумару нас кармілі, па нумару вадзілі ў лазню, па нумару гналі на работу і па нумару спальвалі ў крэматорыі...

Само слова «смерць» — страшнае слова. Але страшней за ўсё былі адносіны да нас з боку фашыстаў.

Кожную раніцу з баракаў мы выносілі сваіх мёртвых сябровак і абавязаны былі складаць іх ля ўваходу ў барак у штабелі. Тут лічылі жывых і мёртвых.

Фашысты любілі музыку. Яны выганялі нас на работу з аркестрам і з работы мы вярталіся, ледзь перастаўляючы ногі, таксама з аркестрам. Пад гукі аркестра спальвалі людзей у крэматорыі, пад аркестр вялі на расстрэл. У Асвенціме было пяць крэматорыяў. Яны працавалі кругласутачна. І нягледзячы на гэта, усіх не паспявалі спальваць у крэматорыях, і для гэтага ў лесе была выкапана яма. Самае страшнае — было згарэць у яме. У самым крэматорыі былі ўстаноўлены газавыя камеры, дзе чалавека атручвалі, і ён ужо не адчуваў куды яго вядуць. А да ямы падводзілі чалавека, распраналі дагала. Яма была 15 метраў дыяметрам. Выпускалі сабак, і сабакі заганялі туды жывых людзей. Мне давялося ўсё гэта самай убачыць. І зараз перад вачыма стаіць мужчына, якога заганялі ў яму. Вы ўяўляеце, які жах быў у яго вачах. Ён пачаў уцякаць, але тут жа напалі сабакі і разарвалі яго на кавалкі.

Таму, хто не перажыў вайны, цяжка паверыць у гэтыя жахі. Мне здаецца, вельмі карысна на старонках нашага перыядычнага друку больш расказваць аб фашысцкіх зверствах. Гэта неабходна іменна зараз, калі ў Заходняй Германіі адраджаецца фашызм і там зноў бразгаюць зброяй.

Фашысты зноў падыходзілі галовы. Гэта бачыць кожны сумленны чалавек. І зноў іх ідэйнымі натхняльнікамі з'яўляюцца мільянеры і мільярды капіталістычных краін і ў першую чаргу Злучаных Штатаў Амерыкі. Хіба не яны ўслужліва ставяць на кіруючыя ваенныя пасты гітлераўскага генерала шыбеніка Адольфа Хойзінгера і да яго падобных.

Усе думы савецкага чалавека — аб міры, аб шчасці, аб творчай працы. Але мы памятаем і добра ведаем, што такое вайна. З вялікай увагай, стараючыся не прапусціць ніводнага слова, выслухалі прысутныя ўспаміны праслаўленых падпольшчыц-партызанак Героя Савецкага Саюза Марыі Барысаўны Осіпавай, Ядвігі Міхайлаўны Савіцкай, Аляксандры Іванаўны Федасюк, Ольгі Іванаўны Сіманавай, Марыі Паўлаўны Васільевай, абаронцы Ленінграда Валянціны Аляксееўны Чарняўскай, былых воінаў Савецкай Арміі Веры Васільевы Сцяпанавой і Марыі Іванаўны Платыцынай. Усе яны гаварылі аб мужнасці, стойкасці савецкіх людзей, іх беззапаветнай адданасці Радзіме.

— Нічога, што мы пасівелі, Марыя Барысаўна, трэба будзе — і мы зноў станем у строй. Ці ж няпраўда? — нібы падагульняючы вялікую размову пра былое, звярнулася да Осіпавай Аляксандра Нікіфараўна Захарава. І гэтыя словы лепш за ўсё выказалі пачуцці ўсіх удзельніц сустрэчы — ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны.

Навагдунанья гісторыі

Аляксей КАРПЮК

Мал. І. Немагая.

У СТАЛОВАЙ

У чарзе за нікеліраваным бар'ерам стаяць людзі. Іх сабралася многа. Затрымаўся кухар, і няма каму наліваць страву. Усе голасна выказваюць незадавальненне, збіраюцца патрабаваць кніжку скаргаў.

Раптам на кухню ўлятае ўзбуджаны юнак. Ён механічна бярэцца за апалонік, з захапленнем вымаўляе:

— А мяне прымалі ў камсамол...

І ўся чарга ўжо яму ўсміхаецца.

ШЧОДРАЯ АДПЛАТА

(Расказала І-а)

На вуліцы каля аптэкі стаіць кучаравая са смешнымі вяснушкамі дзяўчынка гадоў чатырох. Адною рукою яна гойдае каляску з грудным дзіцем, якое надрываецца ад плачу, а ў другой руцэ ў яе марожанае: дзяўчынка яго ліжа. Малочныя струменьчыкі цякуць па пальцах, руцэ і падбародку. Вочы яе бездапаможна пазіраюць на прахожых, быццам пытаюцца: — няўжо не бачыце, як мне цяжка калыхаць дзіця і есці марожанае?

Нечакана дзяўчынка заўважае, што я ўсміхаюся ёй.

— Цёця, пакалышыце яго... плача... — кажа яна даверліва.

Я калыхнула каляску, правіла забытаную пляюшку, цікаюся:

— А як цябе зваць?

— Валянціна Іванаўна...

— Ого?! Дзе ж твая мама, Валянціна Іванаўна?

— У аптэцы.

— Я пакалышу тваю сястрычку, а ты сядзі на маму.

— Ён брацік, а не сястрычка, — кажа дзяўчынка з дакорам і ідзе ў аптэку.

Праз хвіліну ў дзвярах з'яўляецца жанчына, заклапочана і вінавата скардзіцца:

— Ён есці хоча, таму і плача. А дзе пакорміш?

— А вы нясіце ў аптэку. Валянціна Іванаўна пабудзе ля каляскі!

Калі жанчына панесла малога, я намерылася ўжо ісці, але Валя зрабіла нейкі таямнічы рух пальчыкам. Я нагінаюся да яе.

— Прыходзьце да нас, — шэпча яна, — я дам свае цацкі паглядзець.

Але адчуваючы, што гэтага надта мала, каб аддзякаваць за ратунак, Валя, падумаўшы, прапануе:

— Цёця, лізніце марожанае! Лізніце!..

Яе ліпкая ручка працягвае вафельны кілішак, а ў вачаннях свеціцца радасць: нарэшце знойдзена ўзнагарода для цёці...

У ЗАПАРКУ

8

Малпа нарадзіла мёртвае дзіця. Тры дні прыціскала яго да грудзей, цалавала, піхала ў рот ежу, укладвала спаць. І спала з ім так, што нельга было яго ўкрасці.

Я падышоў да клеткі, калі ветэрынарны ўрач падлаўчыўся і адабраў у яе малое. І цяпер ніяк не магу забыць той мацярынскі крык і звар'яцелыя вочы.

МЯДЗВЕДЗЬ

(Расказаў дзед Кавалец)

На світанні быццам мяне хто будзіць. Прачынаюся і чую — мая сука скавыча, нібы падстрэная. Я схапіўся з ложка і да акна. Ля бэзу стаяла пара пчаліных вулляў. У бэзе блішчыць якаясьці мыса. Прыглядаюся — мядзведзь! І хітры, ліха яму: каб пчылы не пакусалі, зад усадзіў у куст. А яны, бедныя, над бэзам — калясом! Я адчыніў акно і давай кідаць у агародчык што папала пад рукі. Ледзь выправдзілі з жонкай гасця.

Яшчэ некалькі дзён мае пчылы нікога ні ў хату, ні з хаты не пускалі. Ад укусаў нават у суседзяў куры паздыхалі!

У ПРЫЁМНАЙ

Я ўваходжу ў пакой, і маладзенькая сакратарша прысоўвае шуфляду да стала, не падымаючы галавы, чакае. Пытаюся пра яе начальніка. Сакратарша нешта бурчыць. Пытанне паўтараю.

— Я ж вам сказала ўжо — Фёдара Мікалаевіча няма!

Крыўдна, што са мной так гавораць.

Не ведаю, што мне рабіць. Прайшоўся па пакоі раз, другі. І... якое дзіва! На двары люты месяц, а на падлозе паўзе... божая кароўка! Нагінаюся і лаўлю на паркеце стварэнне.

— О, зноў вылезла! — вінавата і з папрокам ускрыквае дзяўчына, бяжыць ад стала.

— Тут іх дзве жывуць. Я пускаю іх на вазон. Але гэтая, непаслухмяная, усё вылазіць...

У яе вачах свеціцца сардэчная клапатлівасць і дзіцячая шчырасць.

Звоніць тэлефон. Сакратарша бярэ трубку, хмурыць бровы, слухае.

— Не ведаю, ён мне не дакладвае! — жорстка некаму адказвае і кідае трубку.

Як часамі сентыментальнасць ужываецца з чэрствасцю душы.

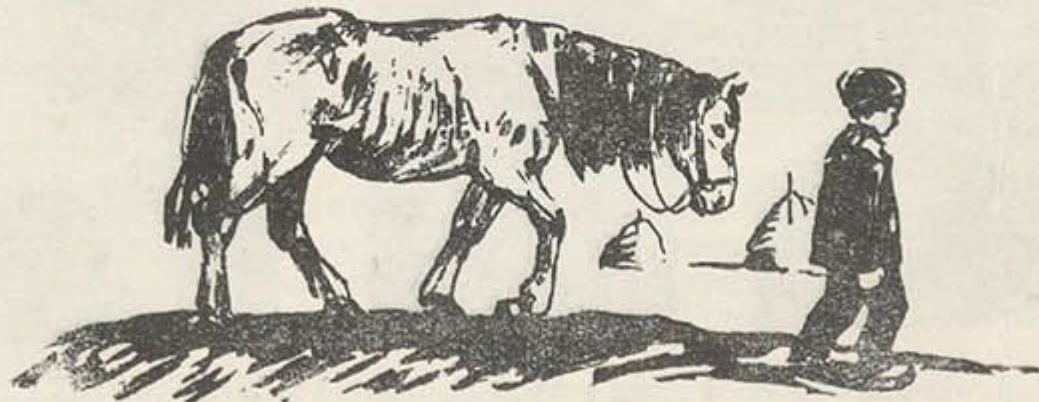
ПАСЫЛЬНЫ

Здаровых мужчын на вёсцы няма, усе на фронце. У калгасе працуюць жанчыны і дзеці. Трэба наказаць у суседнюю вёску важную навіну. Вызваўся яе завезці сямігадовы хлопчык.

Малога падсадзілі на каня, ён моцна ўшчаперыўся ў грыву, паехаў.

У полі ля куста конь дзёрнуўся, малы перакуліўся цераз яго галаву, упаў. Конь не ўцякаў, а нахіліўся над хлопчыкам, пакратаў яго цёплай аксамітнай губой, уздыхнуў, быццам гэтым выказаў спачуванне. Малы ўстаў, але ўзлезці на каня не здолеў.

І вось пяць кіламетраў яны плятуцца: наперадзе заплаканы хлопчык, а за ім пакорна ідзе конь. Так яны і ўвайшлі ў вёску.

САСУЛЬКА

(Расказаў Бя-ін)

Завіруха і мароз. У зямлянку ўвялі гітлераўца, які адбіўся ад сваіх, заблудзіўся і трапіў у нашыя акопы. Захутаны ў жаночую хустку, увесь заінелы, з сасулькай пад носам, ну — дакладная копія фігуры фрыца, што малявалі на карыкатурных плакатах!

Збегліся салдаты, разглядаюць жывога фрыца, раго-чуць. У фашыста сумленне не чыстае, ён разумее, што шчыры смех ворагаў — яго ратунак. Ён яшчэ больш стараецца паказаць, як замёрз, не хавае твару, ахвотна пазіруе фотакарэспандэнтам.

Ад цеплыні ў зямлянцы сасулька адрываецца і падае. Гітлеравец з распаччу паднімае яе з зямлі і стараецца прыклеіць на месца.

СІЛА ПЕСНІ

(Расказаў партызанскі камандзір Ч-ч)

Сабраліся мы брыгадай граміць у Крупках гарнізон. Гэта — чыгуначны вузел, у ім стаяў варожы батальён. К двум гадзінам ночы прыбылі мы на зыходныя пазіцыі, а ў тры — атака.

— Учора ў гарнізон прыбылі яшчэ два батальёны. Яны нават на пероне танцавалі цэлы вечар! — далажыла разведка.

Думалі-гадалі, аднак вырашылі пачынаць.

У тры гадзіны раніцы падняліся мы ў атаку, але на другой лініі акупаў яна захліпнулася. Галавы не падняць — такім густым агнём сякуць па нас фашысты. Ужо не рады, што пачалі атаку. Ляжым і думаем, як адсюль выбрацца.

Адзін камандзір узвода прарваўся ў гарнізон і з гарачкі ўляцеў у будынак вакзала пад ахову мураваных сценаў. Глядзіць, а на тумбачцы — радыёпрыёмнік «Тэлефункен». Парты-

зан уключыў яго, а калі шкала засвяцілася, пачаў круціць галку на «Moskau».

Яшчэ ўчора вечарам для танцаў немцы ад «Тэлефункена» на перон правялі гучнагаварыцель — вайсковы, магутны, яго чуваць на сем кіламетраў. І трэба ж было так здарыцца, што ў гэты самы час у Маскве скончылася перадача на французскай мове і там запусцілі плёнку з песняй.

Ляжым мы ўсе ў нямецкіх акопах пад шквальным агнём і раптам чуем: над Крупкамі прабілі куранты, а потым на рускай мове загрымела:

Пусть ярость благородная вскипает как волна-а,
Идет война народная, священная война!..

Нашых партызан быццам падмыла. Ускочылі, закрывалі і паляцелі на Крупкі. Выбілі праціўніка за некалькі мінут.

КРЫХУ АБ НАШАЙ РАБОЦЕ

ДВА гады таму назад на нашым лесазабудзе быў выбран жаночы савет. Завод наш параўнаўча невялікі — на ім працуе больш двухсот жанчын. Але работы хапае. І не толькі для дзевяці членаў жансавета, але і для многіх актывістак. Мы стараемся планаваць сваю работу. Гэта вельмі важна — скласці план, у якім было б прадугледжана ўсё, што трэба зрабіць за месяц.

Большасць жанчын працуе ў цэху дрэваапрацоўкі. Тут адна змена спарборнічае за званне калектыву камуністычнай працы. Жансавет разам з іншымі грамадскімі арганізацыямі цікавіцца, як выконваюцца ўзятая абавязацельствы. У гэтым цэху часта праводзіліся нашы пасяджэнні.

Вялікую ўвагу ўдзялілі мы падрыхтоўцы да XXII з'езда партыі. І зараз мы стараемся, каб усе нашы работніцы глыбока вывучылі Праграму Камуністычнай партыі і матэрыялы з'езда.

На тэрыторыі завода ёсць сталовая і магазін. Тут мы частыя і прыдзірлівыя госці. У сталовай працавала сям'я Каліноўскіх. Гэта людзі набожныя — баптысты. На словах яны стаяць за справядлівасць, а на справе ў рабоце дапускалі шмат агіднасцей. Злоўжыванні гэтай сям'ёй выявіла камісія жансавета. У выніку праверкі быў зволены з работы загадчык сталовай і повар. Зараз сталовая пачала працаваць значна лепш, але кантроль наш не аслабляецца. Мы дабіліся,

Чым павінны займацца жаночыя саветы на прадпрыемствах, у калгасах, пры домакіраўніцтвах? — такое пытанне часта задаюць рэдакцыі актывісткі. Нам здаецца, што лепш за ўсё на гэтае пытанне могуць адказаць старшыні і члены жаночых саветаў, у якіх ужо ёсць такія-сякі вопыт.

што ў сталовай былі зняты незаконныя нацэнкі і спынен гандаль спіртнымі напіткамі.

Шмат у нас штодзённых клопатаў, але самыя вялікія — клопаты аб людзях. Здарылася бяды ў работніцы Марыі Голуб. Яна атрымала цяжкую траўму вачэй і доўгі час знаходзілася ў Баранавіцкай бальніцы. А дома ў яе засталася 85-гадовая маці і двое дзяцей. Жансавет адразу ўзяў шэфства над гэтай сям'ёй. Мы штодзённа прыходзілі да яе дадому, забяспечвалі бабулю і дзяцей прадуктамі, дрывамі і ўсім неабходным. Мы часта спраўляліся аб здароўі нашай сяброўкі і ўсё гэта вельмі падбадзёрвала хворую і дапамагала ёй вылечвацца. Кожны з нас, членаў жансавета, быў вельмі ўсхваляваны, калі чытаў яе пісьмо з бальніцы, асабліва вось гэтыя радкі: «Дзякую за вашу чутасць і ўвагу да мяне і маёй сям'і. Вялікае дзякуй за клопаты. Я папраўляюся ўжо».

Не пакінулі мы без увагі і ўдаву рабочага Ф. Захарчук. Ёй была вы-

дадзена аднаразовая дапамога, аформлены дакументы на атрыманне пенсіі.

Вялікі ўдзел нашы актывісткі прымаюць у культмасавай рабоце. Жансавет быў арганізатарам многіх цікавых лекцый, дакладаў. Надумалі мы аднойчы паехаць на экскурсію ў Брэсткую крэпасць. Знайшлося шмат жадаючых сваімі вачыма ўбачыць авеянае легендай свяшчэннае месца гераічнай барацьбы савецкіх воінаў з фашысцкімі захопнікамі. Адміністрацыя для гэтай экскурсіі выдзеліла аўтатранспарт. Наогул, ва ўсёй нашай рабоце мы адчуваем вялікую і штодзённую дапамогу партыйнай і прафсаюзнай арганізацый і адміністрацыі завода.

Чым яшчэ займаецца наш жансавет? Шмат увагі ўдзяляем рабоце з дзецьмі. У парку каля клуба лесазабуды летам была арганізавана дзіцячая пляцоўка. Дзеці тут гулялі, чыталі, малявалі. Для дашкольнікаў прывезлі пясок, зрабілі 2 пясочніцы. Летась на тэрыторыі завода пасадзілі 40 дрэў, зрабілі кветкавыя клумбы.

Не абышлі мы сваёй увагай і медпункт завода. Гэта дзякуючы нашым актывістам ён у апошні час палепшыў сваю работу. Непачаты край работы ў кожнага з нас, але калі робіш яе з душой і любоўю, то атрымліваеш вялікае маральнае задавальненне.

М. БАГАЙЧУК,
старшыня жансавета.

Івацэвічы

Кажу смерці — «не»!

ЯНА не ішла, а бегла. У вачах, ва ўсім выразе твару застыў безнадзейны адчай. Раптам хтосьці ўхапіў яе за руку.

— Што здарылася? Куды?!

— У царкву... Дзіця памірае... Не хрышчонае... Толькі б паспець!

Але рукі стрэчнай жанчыны ўжо моцна ўчапіліся за маленькі скрутачак у ружовай дзіцячай коўдры. І, сказаўшы ціха і ўладна толькі адно слова «не», доктар Марыя Юльянаўна Сіліч павярнула страціўшую ад гора розум маладую маці ў другі бок. У той бок, дзе знаходзілася бальніца.

... Ноччу і днём, днём і ноччу над пасіненым цельцам ішла барацьба са смерцю. Вы ведаеце пану гэтай барацьбы? Калі знікае дыханне, калі ледзь чуны пульс не праслухаеш на маленькай, тоненькай ручцы, калі знікаюць усе прыкметы жыцця чалавека, якому ўсяго толькі... дзесяць дзён ад нараджэння. Не, нават вы, маці, што пры цяжкай хваробе малага ў роспачы апускаеце рукі, нават вы не ведаеце пані гэтай барацьбы. У поўнай меры зразумець гэта можа толькі ўрач. Укол — і зноў трубка, вуха, сэрца ўрача ловяць чужы прыкметнае праяўленне жыцця. Яшчэ адзін укол, і зноў і зноў то з'яўляецца, то памірае надзея... І як бы доўга не вярталася яна, барацьба не спыняецца ні на хвіліну.

У гэтую ноч Марыю Юльянаўну ўжо даўно перасталі чакаць дома. Паснулі дзеці, муж. Бабка Гаша прыбрала са стала вятэру — «сёння зноў не прыйдзе», і, прыгаворваючы штосьці сама сабе пра неспакойнае доктарскае жыццё, пайшла спаць. Заснуў рабочы пасёлак. Заснулі навакольныя вёскі. Заснулі дарослыя і дзеці. Толькі адно акно да самага святання трывожыла сваім прыглушаным святлом. Што там, за гэтым акном? Хто перамога? Воля чалавека ці сляная несправядлівая сіла прыроды? Ці будзе яшчэ адзін чалавек хадзіць па зямлі і радавацца яе прыгажосці, ці назаўсёды... Не! Я кажу смерці «не!». Я, доктар Сіліч. Жыві, маленькая дзяўчынка, з прыгожым імем Зоя, жыві, мая дарагая!

І маленькая Зоя Сацюк жыве.

— Ведаеце, сёлета яна пайшла ўжо ў першы клас. Я сустракаю яе кожную раніцу вась з такім велізарным партфелем. Тупае дзяўчынка на свежым снезе, як маленькі скараходзік, быццам і не было ніколі той страшэннай ночы...

Бываюць такія ўсмяшкі на тварах людзей, што і параўнаць іх з чым-небудзь нельга. Задумлівая і ціхая, быццам падсвечаная знутры цудоўным святлом чалавечай душы, вась яна з'явілася на твары Марыі Сіліч, і я доўга яшчэ не адважваюся абарваць яе нечаканым словам. Мы сядзім у кватэры Марыі Юльянаўны Сіліч, дзіцячага ўрача Жодзінскай сельскай бальніцы, абедзве нека асабліва па-жаночаму хутаемся ў пуховыя хусткі і абдымаем белы кафель цёпла напаленай печы. Сельскі дзіцячы ўрач... Я стараюся хоць на хвілінку ўдумацца змерыць усе сяжынікі і дарогі, пройдзеныя гэтым чалавекам за многія гады яе неспакойнай работы. Ад аднаго пасёлка да другога, ад адной вёскі да другой... У мяцеліцу і веснавое разводдзе, у цёмныя восеньскія ночы праз балота і праз лес, пеша і на кані, на санітарнай машыне, на спадарожным транспарце... Я гляджу на акно ў вялікім светлым яе пакоі і думаю: колькі ж разоў нечаканна стук ноччу падымаў яе з ложка: «Доктар, хутэй! Дзіця памірае!» — падымаў вась з гэтага самага ложка, такога цёплага, утульнага, з пуховымі падушкамі. І ніхто, ніколі не пайшоў з гэтага дома адзін. Як бы ні падганяла трывога за жыццё свайго ўласнага дзіцяці бацьку або маці, ні на крок не адставала ад іх гэтая, ужо немаладая, крыху паўнаватая жанчына са сваім нязменным чорным скураным доктарскім чамаданчыкам.

Доктар Марыя Сіліч. Што я ведала аб ёй, калі прыехала сюды ў Жодзіна па камандзіроўцы рэдакцыі? Заслужаны ўрач рэспублікі. Удзельніца Вялікай Айчыннай вайны. Дэпутат райсавета. Год нараджэння і іншыя анкетныя даныя, што ахвотна паведамілі ў Міністэрстве аховы здароўя. І вась я ўбачыла твар гэтага чалавека. Прывабны твар 45-гадовай жанчыны, які яшчэ не адважылася крануць сваім дыханнем набліжэнне

старасці. Не, гэта не тая прыгажосць, якая б'е ў вочы, крычыць аб сабе. Круглявы твар, мяккія рысы яго і блакітныя вочы — што можа сказаць вам гэты даволі звычайны партрэт? Не перадасць ён таго незвычайнага адчування дабраты і сардэчнасці чалавека, дабраты, разлітай у кожнай рысе, у кожным руху. А як бы хацелася перадаць! Каб і ваша знаёмства з Марыяй Сіліч прынесла вам такую ж шчырую, глыбокую радасць, якую прынесла яно мне. Каб і вы падумалі: як гэта добра, што жывуць на зямлі такія вась людзі!

І яшчэ ўспамінаю я, як шукала гэты дом з белымі аканіцамі, домік доктара Сіліч. Шафёр аўтобуса спыніўся дзесьці ў глыбіні пасёлка, далёка ад магістралі. Давялося вяртацца кіламетры тры назад і без адраса шукаць у новым Жодзіна, што расцягнулася ва ўсе бакі, вась гэты дом. Хто б ні сустракаўся мне на вуліцах — жыхар суседняй вёскі ці рабочы ДРЭС, аўтазаводзец ці рабочы суседняга саўгаса, усе ахвотна і паслужліва тлумачылі, як знайсці дом «дзіцячага доктара».

— Я вас крышку праводжу, — сказаў адзін чалавек. — Ведаеце, гэта я першы павіншаваў яе са званнем заслужанага ўрача. Яна нават сама яшчэ не чула аб гэтым па радыё...

— Я ведаў яе бацьку, — разгаварыўся другі. — Ён быў мясцовым фельчарам. Паважалі яго людзі, як і дачку...

Але асабліва ахвотна мяне праводзілі і паказвалі дарогу дзеці, маленькія «хрэснікі» Марыі Юльянаўны. Не менш дзесяці хлапчукоў падвялі ажно да самага дома. І ад іх я пачула такія словы, якія, зразумела, не маглі б сказаць дарослыя:

— Цёця Марыя — наш доктар. Яна лечыць толькі дзяцей. Вы не кажыце ёй, але мы называем яе «доктар Айбаліт», як у казцы. Ведаеце, яна нават уколы робіць небалюча. Праўда!

Напэўна, гучыць гэта вельмі наіўна. Але калі дадаць шчырасць дзіцячых галасоў, бляск іх вачэй, калі ўспомніць, як наогул дзеці «любяць» дактароў, то і гэтыя словы што-небудзь ды значаць.

... Ёсць такая кніга ў аўстралійскай пісьменніцы Д. К'юсак «Скажы смерці «не». Па аналогіі з ёй дадзен загалолак гэтага артыкула. Толькі аналогія даволі небяспечная. Небяспечная не для нас, і не для доктара Сіліч, а для самой аўстралійскай пісьменніцы. Так праз увесь свой твор не змагла яна сказаць смерці гэтае слова «не», бо не здолела перамагчы ні пругных кватэрных гаспадынь, што выганялі хворую дзяўчыну на вуліцу, ні атручанае паветра халодных скляпенняў, ні беспрасветнасць галечы, ні адсутнасць медыкаментаў і своечасовай кваліфікаванай урачэбнай дапамогі.

І вась савецкі доктар Марыя Сіліч:

— Напэўна, мне таму і прысвоілі званне заслужанага ўрача, што на маім участку вась ужо шмат гадоў амаль зусім не бывае выпадкаў, каб паміралі дзеці. Але хіба мая ў гэтым заслуга?

Мы ўсё яшчэ тулімся да цёплай печы, так прыемна з дарогі адчуваць гэтую вясковую хатнюю цёпліну. І Марыя Юльянаўна расказвае. Вярнулася яна з партызанскага атрада ў 1944 годзе. Пачала працаваць на медпункце. На 12 вёсак і Жодзіна была адзіным урачом — і тэрапеўтам, і хірургам, і акушэрам, і педыятрам. Праз год стварылі паліклініку, яшчэ праз некалькі гадоў — бальніцу са стацыянарам. З'явіліся радзільнае і дзіцячае аддзяленні. Яшчэ год, яшчэ, і вась ужо тры бальніцы — на ДРЭС, на аўтазаводзе і сельская — размясціліся амаль што побач. Самыя лепшыя пакоі і лепшыя кваліфікаваныя урачоў атрымала, зразумела, дзіцячае аддзяленне.

Прафілактычныя прывіўкі, разнастайныя аздараўленчыя мерапрыемствы, патранаж нованароджаных, — пайшла ўжо чыста медыцынская тэрміналогія. На гэтым можна было б і спыніцца. Хочацца толькі сказаць, якая гэта вялікая радасць даць чалавеку права сказаць смерці «не!». Права, якое бярэцца не толькі вялікім сэрцам і воляй доктара. Усім ладам нашага жыцця.

А. УЛАДЗІМІРАВА

СЕЛЬСКІЯ МЕДЫКІ

Калісьці, яшчэ пры царскім рэжыме, на 100 тысяч насельніцтва ў Віцебскай губерні прыпадаў адзін урач і 18 бабак-павітух. Наш фотакарэспандэнт днямі пабываў толькі ў адной вёсцы Віцебскай вобласці, у Бабінічах. Сельская бальніца, размешчаная на тэрыторыі калгаса «Беларусь», па сутнасці нічым не адрозніваецца ад гарадской.

Добра ўкамплектавана бальніца кадрамі. На 10 тысяч калгаснікаў і рабочых саўгасаў ёсць 7 урачоў з вышэйшай адукацыяй, 22 спецыялісты з сярэдняй медыцынскай адукацыяй (медсёстры і фельчары) і дзесяткі санітарак. Апрача таго, на тэрыторыі ўрачэбнага ўчастка дзейнічаюць шэсць фельчарска-акушэрскіх і столькі ж аптэчных пунктаў.

Урачы ўчастка і бальніцы карыстаюцца аўтарытэтам у насельніцтва. Гэта ў першую чаргу галоўурач бальніцы Любоў Юр'еўна Бібікіна. Яна скончыла Віцебскі медінстытут два гады таму назад. На фота — яна аглядае дзяўчынку.

У добра абсталяванай клінічнай лабараторыі праводзяцца ўсе неабходныя аналізы. На фота вы бачыце лабарантку камсамолку Нэлю Цюцюнік за работай у сельскай лабараторыі.

Упартая работа сельскіх медыкаў прывяла да таго, што ў вёсках да мінімуму знізіліся выпадкі захворваемасці насельніцтва, а інфекцыі не ўзнікаюць па шмат гадоў. Гэтаму садзейнічае вялікая прафілактычная работа медработнікаў. Так, урачы Бабініцкага ўчастка хутка адгуннуліся на новы рух медыкаў краіны — у кожным населеным пункце адкрыць так званыя прывівачныя дамы. Гэтыя грамадскія медыцынскія ўстановы арганізуюцца ў дамах лепшых

актывістаў сельскіх санітарных дружын, членаў Чырвонага крыжа. Ва ўсіх дзевяці населеных пунктах Бабініцкага ўрачэбнага ўчастка адкрыты прывівачныя дамы, дзе створаны ўмовы для правядзення масавых прафілактычных прывівак дзецям і дарослым. Адзін з такіх прывівачных дамоў у вёсцы Скулавічы вы бачыце на фота. Урач участка Ганна Трафімаўна Кромка (злева) і патранажная сястра Марыя Фёдарэўна Ціханенка аглядаюць дзіця калгаснага бібліятэкара Марыі Аляксееўны Ціханенка перад прывіўкай ад захворвання на дыфтэрыю.

Фота С. Капелькі.

разгубленая, нічога не купіўшы.

— Валянціна Вікенцьеўна, што здарылася? — пытаюся. — Чым вы не задаволены?

— Нічога не здарылася, Ніна Пятроўна, — адказала яна. — Вось толькі шкада, што дарэмна выхадны дзень сапсавала. Бачыце, зіма на двары, а маё цёплае паліто зніслася. Вырашыла — паеду ў раймаг, там куплю. Аказваецца, дарэмна спадзявалася. У вас амаль адны недамеркі. А ў мяне камплекцыя дай божа кожнаму. Паліто нашу 54-га размеру, пяты рост. Прыдзецца ехаць дамоў ні з чым, а затым зноў прыязджаць і таксама, магчыма, дарэмна.

— Не трэба турбавацца, Валянціна Вікенцьеўна, — пачала я супакойваць настаўніцу. — Дадзім неяк рады. Вось запішам заказ у кнігу і на базе падбярэм паліто неабходнага размеру. Як толькі прывязём яго ў магазін, паведамім вам.

Узрадавалася жанчына, калі атрымала свой заказ. Тут жа папрасіла кнігу прапаноў і напісала ўсяму нашаму калектыву падзяку.

Цяпер кніга заказаў ёсць у кожнай секцыі. Не знайшоўшы патрэбнага тавару ў магазіне, многія пакупнікі пакідаюць свае заяўкі.

Вядома, не ўсе калгаснікі з далёкіх месц маюць магчымасць наведаць магазін. Падумалі пра гэта работнікі раймага і наладзілі рэгулярны выезд аўтакрамы ў аддаленыя вёскі. За апошні час яна пабывала ў вёсках Вяззе, Цяплухі, Осава, Дразня і іншых.

Усе работнікі магазіна вучацца. Летась Валянціна Чарэпка скончыла завочнае аддзяленне Гомельскага кааператыўнага тэхнікума. У гэтым жа тэхнікуме завочна вучацца яшчэ тры чалавекі. У праўленні райспажыўсаюза жартуюць: «У вас не раймаг, а філіял кааператыўнага тэхнікума».

Зараз дзяўчаты з кааператыўнага магазіна вывучаюць матэрыялы XXII гістарычнага з'езда КПСС. Яны ганарацца, што ў новай Праграме партыі і пра іх сказана: «Будзе развівацца спажывецкая кааперацыя, закліканая ўдасканаліваць гандаль у вёсцы...»

Невялікі, але дружны калектыв камуністычнай працы Асіповіцкага раймага. Ён неаднаразова выходзіў пераможцам сацыялістычнага спаборніцтва ў сістэме кааперацыі Беларусі. Усе яго работнікі занесены ў кнігу Гонару Белкаапсаюза.

Р. СЕРГЕЕНКА

КАЛІ ДБАЮЦЬ ПРА ПАКУПНІКОЎ

АДНОЙЧЫ ў канцы рабочага дня работнікі Асіповіцкага раймага сабраліся разам.

— На прадпрыемствах, у калгасах разгортваецца ўсеагульнае спаборніцтва за званне ўдарнікаў, брыгад, калектываў камуністычнай працы, — сказала загадчыца магазіна Ніна Пятроўна Яцэвіч. — Мы таксама не павінны стаяць у баку ад гэтай вялікай справы.

Прапанова пачаць спаборніцтва за права называцца калектывам камуністычнай працы ўсім прыйшлася па душы.

Жанчыны вырашылі ў першую чаргу навесці ўзорны парадак у магазіне, прыгожа аформіць стэнды і вітрыны, адкрыць пакупнікам свабодны доступ да тавараў. Усё гэта прадаўцы зрабілі ў нерабочы час. У памяшканні адразу стала святлей, утульней.

— Мы заўважылі, — расказвае Ніна Пятроўна, — што пакупнікі ахвотней купляюць гатовыя вырабы, чым тканіны. У чым жа справа? Пагаварылі з людзьмі. Адразу ўсё стала ясна. Пакупнікі ў нас пераважна — вясковыя жыхары. А не ў кожнай жа вёсцы ёсць пашывачная майстэрня. Вось чаму хлебаробы купляюць гатовыя рэчы.

Тады і ўзнікла думка адкрыць пры магазіне пашывачную майстэрню. І цяпер можна сказаць, што яна карыстаецца не меншай папулярнасцю, чым пашывачнае атэльэ райпрамкамбіната. У магазіне працуе таксама стол раскрою тканін. Прадавец не павінен быць пачобным назіральнікам, ён абавязан дапамагчы пакупнікам выбраць рэч, падказаць, даць добрую параду.

Аднойчы ў магазін зайшла маладая пара. Ад багацця і разнастайнасці тканін у

дзяўчыны разбегліся вочы. Яна не ведала на чым спыніцца.

— Мне здаецца, што для вашых блакітных вачэй і светлых валасоў лепш падыдзе няяркі колер, — параіла прадаўшчыца Валянціна Чарэпка. — Паглядзіце вось гэты матэрыял. — І прадаўшчыца накінула на плечы дзяўчыне лёгкую тканіну.

А праз нейкі час дзяўчына, якая была ўжо ў новай сукенцы, сустрэла Валянціну ў горадзе.

— Дзякуй за дапамогу, — сказала яна Валі. — Заўсёды буду прыходзіць да вас за парадамі.

— Загадчыца навучальнай часткі Вязскай сярэдняй школы Валянціна Вікенцьеўна Шаціла — наш сталы наведвальнік. Рэдка яна пакідае магазін без пакупак, — расказвае Ніна Пятроўна. — Але аднойчы, гляджу, яна выходзіць з магазіна нейкая

Толькі факты

У СССР з агульнай колькасці ўсіх працуючых у грамадскай вытворчасці 47,6 мільёна, або 48 працэнтаў, жанчын.

У ЗША 22 мільёны, або адна трэця частка ад усіх занятых у грамадскай вытворчасці — жанчыны.

Сярод інжынераў нашай краіны каля 36 працэнтаў жанчын, а ў ЗША іх толькі адзін працэнт.

Сярод навуковых работнікаў у нашай краіне 36 працэнтаў жанчын, у ЗША іх толькі 4 працэнты.

Палавіна ўсіх спецыялістаў у Савецкім Саюзе — жанчыны. Калісьці таленавітай рускай жанчыне Соф'і Кавалеўскай давялося ехаць за мяжу, каб атрымаць званне прафесара. Цяпер звыш 700 жанчын маюць вучонае званне акадэміка, правадзейнага члена, члена-карэспандэнта акадэміі, прафесара. Больш 28 тысяч жанчын маюць вучоную ступень доктара або кандыдата навук. У Амерыцы ў якасці прыслугі занята 11 працэнтаў усіх працуючых жанчын.

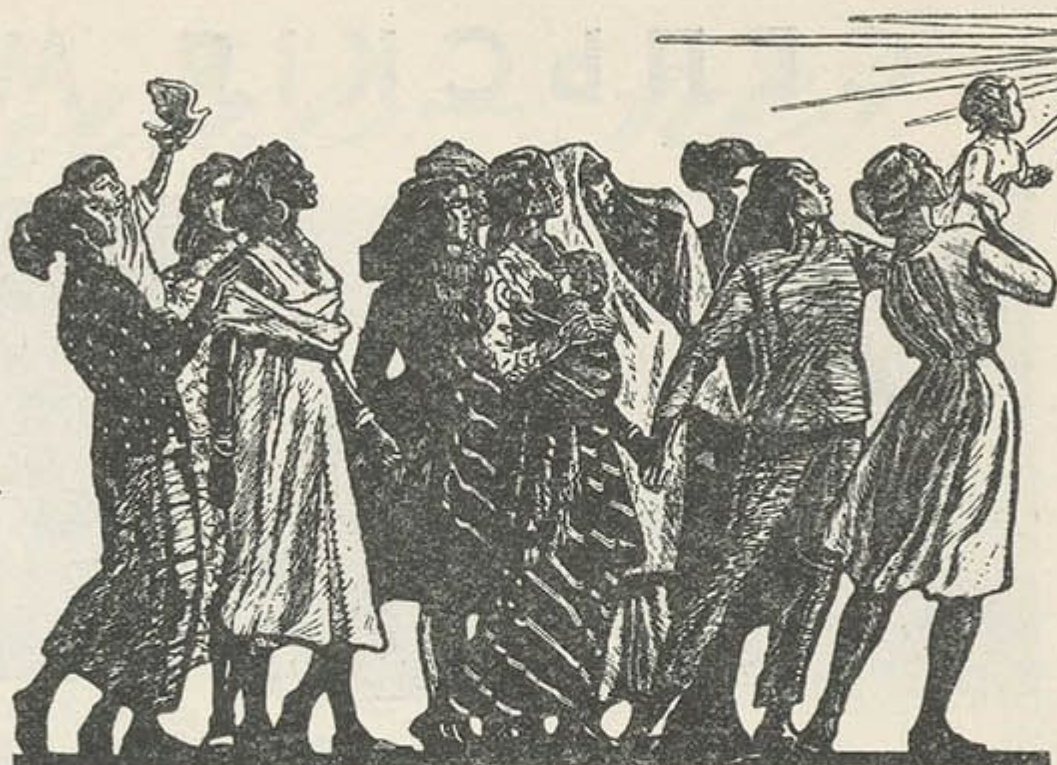
У нашай Беларускай рэспубліцы, былой цёмнай і адсталай царскай ускраіне, вырасла цудоўная плеяда жанчын-вучоных. У Акадэміі навук БССР больш трэці ўсіх навуковых работнікаў складаюць жанчыны, у іх ліку 4 дактары і больш 80 кандыдатаў навук. У Беларускай дзяржаўнай універсітэце 102 жанчыны — навуковыя работнікі.

Выдатныя заслугі савецкіх жанчын перад Радзімай высока цэнняцца Камуністычнай партыяй і Савецкім урадам. Семдзесят шэсць жанчын удастоены звання Героя Савецкага Саюза, 2874 жанчынам прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы, з іх 24 узнагароджаны двойчы залатым медалем «Серп і Молат». Савецкім жанчынам уручана 1 143 898 ордэнаў і медалёў. Сярод Герояў Сацыялістычнай Працы і Герояў Савецкага Саюза 65 беларускіх жанчын.

Разам з усім народам савецкія жанчыны актыўна ўдзельнічаюць у палітычным і грамадскім жыцці краіны, у кіраванні дзяржавай. Сярод народных выбарнікаў — дэпутатаў Вярхоўнага Савета СССР 366 жанчын. Звыш 2 500 жанчын выбраны ў Вярхоўныя Саветы саюзных і аўтаномных рэспублік. У Вярхоўны Савет БССР выбрана 149 жанчын.

Рэальныя правы і магчымасці, якія маюць жанчыны ў СССР, даўно і непараўнальна пераўзышлі амерыканскі паталок. Праз 10—15 год нашы жанчыны будуць мець больш матэрыяльных даброт, чым амерыканкі, але амерыканкі ва ўмовах капіталізму ніколі не дасягнуць той раўнапраўнасці і свабоды, якія наша жанчына мае ўжо зараз.

А. Біль. Жанчыны свету.
Лінагравюра.

Любімае свята

Аляксандра УС

СЯРОД самых любімых святочных дзён мы называем 8-е сакавіка — Дзень міжнароднай салідарнасці працоўных жанчын свету. У гэты дзень мы з асаблівай удзячнасцю думаем аб нашай партыі, узняўшай савецкіх жанчын на небывалую вышыню.

На адной з сустрэч за мяжой у Германа Цітова запыталі: «Ці можа жанчына быць касманаўтам?» На гэтае пытанне паследаваў станоўчы адказ. Праўда, пакуль яшчэ няма жанчыны-касманаўта. Але ўсе ведаюць, што ў час падрыхтоўкі да палётаў Юрыя Гагарына і Германа Цітова жанчыны прымалі вялікі ўдзел у абсталяванні касмічных караблёў. Ад іх таксама залежаў поспех палётаў, і яны законна падзяляюць радасць перамогі і здабытую касманаўтамі славу Радзімы.

Слава Радзімы! Яе разам з усімі савецкімі людзьмі ствараюць працавітыя, умелыя рукі, розум і воля жанчыны — работніцы, сялянкі, вучонай, урача і настаўніцы. Мне могуць сказаць, што работніц, сялянак і вучоных знойдзеш у кожнай краіне. Так, гэта праўда. Толькі жыццё гэтых жанчын не такое, як у нас.

Нядаўна на сходзе мінскай абутковай фабрыкі імя Тэльмана мне давялося пачуць выступленне работніцы трактарнага завода Розы Прусавай. Залатая зорка Героя Сацыялістычнай Працы ззяла на яе грудзях. Роза Кандратаўна цікава расказвала прысутным аб XXII з'ездзе партыі, дэлегатам якога яна была. На адным з перапынкаў у час работы з'езда разам з групай жанчын т. Прусава сустрэлася з Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым. Павітаўся ён з імі і спытаў хто такія, адкуль прыехалі. А як даведаўся, што Роза Кандратаўна з Мінскага трактарнага, пахваліў трактары і дадаў, што трэба больш магутныя машыны выпускаць. Роза Кандратаўна ўпэўнена адказала, што абавязкова будуць выпускаць больш магутныя трактары. Гэтыя словы былі вынікам глыбокага ведання справы. Таварыш Прусава гаварыла з прэм'ерам краіны як гаспадыня завода. З ёю, з усімі рабо-

чымі канструктарамі раіліся, як і што зрабіць, каб стварыць больш магутны, больш дасканалы трактар.

Нічога падобнага вы не пачуеце ад работніцы капіталістычнага прадпрыемства. Мне даводзілася назіраць гэта самай. Перш чым адказаць на якое-небудзь пытанне, работніца, не спускаючы вачэй, глядзіць на гаспадара. І калі толькі ён не чую і не бачыць — з апаскай вымавіць некалькі слоў.

Работніца капіталістычнага прадпрыемства толькі механічная адзінка, якая выконвае аперацыю, стварае багацце для гаспадара. Сама ж яна пазбаўлена ўсялякіх правоў. Яна — ніхто на прадпрыемстве, ніхто ў грамадстве, яна — асабістая ўласнасць сваіх бацькоў або мужа, калі яна замужам.

А нашы сялянкі? Хіба яны ў чым-небудзь адсталі ад сваіх заводскіх сябровак? Усе ведаюць, якія цудоўныя жанчыны выраслі за гады Савецкай улады ў вёсцы. Назавём толькі некалькі імён — Ганна Іванюта, Ева Карачан, Ольга Мацюшка. Самыя высокія ўраджаі ільну ў рэспубліцы вырастлі яны. А з якім веданнем справы расказвалі жанчыны аб сваёй працы на рэспубліканскай нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі ў Мінску. Кожная з іх пасвойму аграном. А гэта ж звычайныя нашы сялянкі.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя шырока адчыніла дзверы жанчыне ў навуку. Мы законна ганарымся жанчынамі-вучонымі, дзеячамі культуры і мастацтва. Вялікія поспехі жанчын ва ўсіх галінах народнага жыцця. І дасягнуты яны ў нашай краіне дзякуючы Камуністычнай партыі, якая не абмежавалася фармальным прызнаннем роўнасці жанчын, а стварыла ўсе ўмовы для поўнага творчага росквіту іх асобы.

Усё, што звязана ў нашай краіне з непасрэднымі клопатамі аб чалавеку, у пераважнай большасці сканцэнтравана ў руках жанчыны. У галіне асветы і навукі занята больш шасцідзесяці працэнтаў жанчын, а ў сістэме аховы здароўя іх восемдзесят пяць працэнтаў.

Сярод шматлікіх паказчыкаў, якія характарызуюць становішча жанчыны ў Саветкім Саюзе, ёсць адзін, бадай, найбольш выразны і ўсеабдымны: сярэдняя працягласць жыцця жанчын у СССР больш чым у 2 разы перавышае сярэднюю працягласць жыцця жанчын дарэвалюцыйнай Расіі. У канцы мінулага стагоддзя яна складала 33 гады, а зараз — 72.

Савецкая дзяржава праяўляе штодзённыя клопаты аб жанчыне-маці. Выдаткі на дзяржаўнаму бюджэту на выплату дапамог маці і на абслугоўванне дзяцей у параўнанні з 1940 годам узраслі амаль у пяць разоў.

Поўнацю выкарыстоўваюць свае правы жанчыны нашай краіны ў дзяржаўным і грамадскім жыцці. Тут зноў ніяк не абыдземся без лічбаў. 366 жанчын — дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. Параўнайце гэтую лічбу з аналагічнымі лічбамі некаторых заходніх краін, якія на ўсіх перакрываюцца крычаць аб сваёй дэмакратычнасці. Але адна справа гаварыць і зусім іншая ўступіць месца жанчыне ў парламенце. У англійскім парламенце толькі 28 жанчын, у кангрэсе ЗША — 17.

У Японіі, нягледзячы на абвешчанае канстытуцыяй 1946 г. права жанчын удзельнічаць у палітычным жыцці краіны, у парламенце з 300 дэпутатаў толькі 23 жанчыны.

Прыўносячы жанчыну на словах, капіталізм абкрадае яе ў штодзённым жыцці, зневажае яе чалавечую годнасць. Уявіце сабе, нашы дарагія чытачкі, што вы выканалі месячны план нароўні са сваім сябрам-мужчынам, а атрымалі аплату на 30—45 працэнтаў ніжэйшую.

«Калі б раптоўна ўсе жанчыны ЗША ператварыліся ў мужчын, — піша амерыканская газета «Дэйлі піпльс уорлд», — то прадпрыемальнікі павінны былі б выплаціць заробатнай платы на 10 мільярдаў долараў больш, чым выплачваюць цяпер».

Па прызнанню прэзідэнта Кенедзі, 17 мільёнаў амерыканцаў кожную ноч кладуцца спаць галоднымі. Увесь час расце дарагоўля, і мільёны жанчын з ахвотай пайшлі б на любую работу, каб іх толькі ўзялі. Але дзе тая работа? У краіне каля 4 мільёнаў мужчын не маюць яе, што ж тут ужо гаварыць аб жанчынах.

«...У той час, — піша І. Р. з Францыі, — як у вас самы кароткі рабочы дзень, нас звальняюць з работы і ў нас беспрацоўе».

Пацвярдзеннем таго, як цяжка знайсці работу, з'яўляецца такі факт. Гэта адбылося нядаўна ў цэнтры Рыма. Больш тысячы дзяўчат у надзеі быць прынятымі на работу днямі прастойвалі перад велізарным магазінам, якому патрабавалася 100 прадаўшчыц. Сярод тых, хто хацеў уладкавацца на работу ў магазін, было шмат выкладчыц і студэнтак універсітэта.

Непаўнапраўнай застаецца жанчына і ў сям'і. У Аўстрыі дзейнічае дыскрымінацыя жанчын — закон 150-гадовай даўнасці. Па гэтым закону мужчына лічыцца галавой сям'і, нават калі ён пацінуў сям'ю, калі ён п'яніца або душэўна хворы. Муж распараджаецца маёмасцю сям'і. Усе пытанні, звязаныя з навучаннем дзяцей, іх выхаваннем, вырашаюцца выключна бацькам. Маці неправамоцная па закону нават тады, калі яна з'яўляецца кармільцам сям'і.

Шырокае распаўсюджанне набывае

гандаў у крэдыт. Але ва ўмовах капіталістычнай рэчаіснасці, калі эканамічнае становішча працоўных такое няпэўнае, набыццё рэчаў у крэдыт прыводзіць да закабалення працоўных. Яны ж не заўсёды могуць выплаціць кошт купленых тавараў, і вельмі часта працоўная сям'я вымушана вярнуць набытае назад у магазін, а выплачаныя грошы прападаюць.

Вялікім цяжарам на плечы працоўнай жанчыны кладуцца падаткі, высокая кватэрная плата, высокая плата за карыстанне транспартам, за медыцынскае абслугоўванне. За шасцідзённае прабыванне ў радзільным доме з амерыканскай маці бяруць 500—600 долараў. Не выпадкова амерыканскім жанчынам нярэдка прыходзіцца нараджаць дзіця проста на вуліцы.

Наколькі ў лепшым становішчы знаходзіцца жанчына нашай краіны!

Нядаўна мне давялося пабываць у адной знаёмай сям'і. Муж працуе на заводзе, а жонка атрымала дэкрэтны водпуск, даглядае сына і чакае другога дзіцяці. Якой упэўненасцю пранікнуты абое. У іх няма ні ценю неспакою, што прыбаўляецца яшчэ дзіця. Жанчына атрымала, як і ўсе жанчыны краіны, 112-дзённы аплачаны водпуск. Збіраць грошы на аплату за радзільны дом не спатрэбіцца. Яе абслужаць у балыіцы бясплатна. Увесь час цяжарнасці за ёй зноў жа бясплатна сочаць урачы, даюць неабходныя парады. Я сядзела ў новай кватэры, якую мае знаёмыя атрымалі з завода, глядзела з імі перадачу па тэлевізару, дарэчы, купленаму ў растэрміноўку. У іх няма пагрозы, што за тэлевізар яны не выплацяць. Іх эканамічнае становішча пэўнае і трывалае. Беспрацоўе не пагражае ні мужу, ні жонцы. Пасля родаў жанчына збіраецца працаваць, бо работа захоўваецца за ёю. На тварах гэтых маладых людзей столькі спакою і радасці. Радавалася і я. Іх жыццё характэрна для кожнага савецкага чалавека.

Як паўнаўладная гаспадыня краіны, свайго лёсу савецкая жанчына ўдзельнічае ў пабудове камуністычнага грамадства. XXII з'езд КПСС зацвердзіў новую Праграму партыі. У яе аснову пакладзены светлыя і гуманныя мэты. «Усё для чалавека, ўсё на карысць чалавека». Праз дваццаць год наша краіна стане самай багатай краінай свету. Наша грамадскае багацце з кожным годам будзе прыносіць усё большы дабрабыт. У нас не будзе людзей незабяспечаных.

Кожная савецкая сям'я атрымае асобную кватэру, у тым ліку і маладажоны. Бясплатнымі стануць камунальныя паслугі, карыстанне гарадскім транспартам. Яшчэ больш у нас з'явіцца школ і інстытутаў, кожны зможа, калі пажадае, уладкаваць сваіх дзяцей у школы-інтэрнаты, дзіцячыя сады і яслі. Узорнымі стануць прадпрыемствы грамадскага харчавання. Не будзем мы ведаць больш няўдзячнай працы каля пліты, на кухні, каля начовак з бялізнай. Яшчэ больш кароткім стане працоўны дзень на прадпрыемствах. У нас будзе значна больш вольнага часу для павышэння свайго культурнага ўзроўню.

Нашы планы рэальныя, яны навукова абгрунтаваны і мы іх выканаем абавязкова.

Жанчыны нашай краіны ўнясуць свой дастойны ўклад у пабудову камуністычнага грамадства.

Толькі факты

Статыстыка многіх буржуазных краін змяшчае вельмі цікавыя звесткі аб павелічэнні злачынстваў сярод жанчын. Так, напрыклад, у Англіі ў 1960 годзе жанчыны ва ўзросце ад 17 да 21 года зрабілі на 21 працэнт злачынстваў больш, чым у папярэднім годзе.

У Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі ў 1960 годзе толькі жанчын ва ўзросце ад 22 год і старэй было асуджана больш 133 тысяч. З агульнай колькасці зробленых дарослымі злачынстваў на іх долю прыпадае 71 працэнт забойстваў дзяцей, 44 працэнт выпадкаў зводніцтва, больш 20 працэнтаў забойстваў. Шмат жанчын было асуджана за крадзеж, падробку грошай, махлярства.

Адной з сацыяльных язваў, якія параджаюцца самім укладам жыцця краін так званага «свабоднага свету», з'яўляецца прастытуцыя. У радзе краін Заходняй Еўропы яна стала сапраўдным бедствам. Рассаднікамі прастытуцыі ў сталіцы Англіі з'яўляюцца некалькі тысяч начных клубаў.

Не менш, калі не больш, вострай з'яўляецца праблема прастытуцыі ў Францыі. Толькі ў адным Парыжы налічваецца 60 тысяч прастытутаў.

Прастытуцыя выклікала да жыцця яшчэ адну агідную з'яву. Гэта — гандаў жанчынамі. Штогод у Францыі каля тысячы жанчын падпісваюць кантракты з вярбоўшчыкамі публічных дамоў і знікаюць. Сярод гандляроў жывым таварам цана жанчыны вагаецца ад 300 тысяч старых франкаў да 1 мільёна, а вярбоўшчык атрымлівае ад 10 да 15 працэнтаў гэтай сумы.

Яркім сведчаннем цяжкага становішча жанчын у капіталістычным свеце з'яўляецца хваля самазабойстваў, якая захліснула ў апошнія гады многія краіны. Гэтаму садзейнічае і ваенная істэрыя, якая распаляецца заходнімі дзяржавамі. Вельмі вялікая колькасць самазабойстваў у ФРГ. У 1960 годзе тут пакончылі жыццё самагубствам 3892 жанчыны і 6492 зрабілі спробу пакончыць жыццё самагубствам. Гэта намнога больш, чым у папярэднім годзе. Сярод самазабойцаў нямала дзяўчат. Толькі ў Мюнхене на працягу аднаго года пакончылі жыццё самагубствам 47 дзяўчат ва ўзросце ад 14 да 18 год. Галоўная прычына самазабойстваў — беспрацоўе.

Моцна трымае першае месца ў свеце па самазабойствах Японія. За тры гады пакончылі жыццё дваццаць пяць з палавінай тысяч японак!

Такія некаторыя факты і лічбы аб жыцці ў краінах капіталу. Каментарый, як гаворыцца, лішнія.

Антон БЯЛЕВИЧ

ДАРУ МАЙГО СЭРЦА АГОНЬ

Каму гэта гай салаўіны
Звінеў пад вячэрняй зарой!
Табе, дарагая жанчына,
Табе, з маладою душой.

Каго гэта промень высокі
На полі ў жытах цалаваў!
Твае загарэлыя шчокі,
Ім колер дзівосны даваў.

Каго гэта сцюжа паліла
Увосень, халоднай зімой!

Твой воблік прываблівы, мілы,
З прыветнаю, сціплай красой.

А што ў сакавік прадвясновы
Звініць у палях і гаях!
Звіняць пра цябе мае словы
І гэтая песня мая.

Сардэчна кажу табе гэта,
Адкрыта і шчыра кажу,
Што сэрца табою сагрэта,
Табой дарагой даражу;

Тваёю суровасцю, ласкай,
Пяшчотай, турботай тваёй.
Пачэсней няма абавязку,
Як разам, дарагай адной,

З табою ісці ў край прасторны,
Дзе бітвы даўно адгулі,
І свет будаваць руктворны,
І мір мацаваць на зямлі.

З табою ісці ў далячыні
Да поўнага шчасця свайго...
Я нашай шаноўнай жанчыне
Дару майго сэрца агонь!

Алена ВАСІЛЕВИЧ

Мал. Г. Віткоўскага

ЦЭЛЫ тыдзень мы з сястрой спрачаліся, сварыліся і некалькі разоў нават пабіліся. Мы вырашалі, які падарунак лепей зрабіць маме ў яе — мамін — дзень восьмага сакавіка.

Сястра сказала:

— Я вышыю маме сурвэтку. Коцік хлебча з талеркі малако.

Ох! Коцік хлебча малако!.. На сурвэтцы. А потым гэта сурвэтка будзе ляжаць на хлебніцы. І з хлебніцы трэба будзе браць і есці хлеб!..

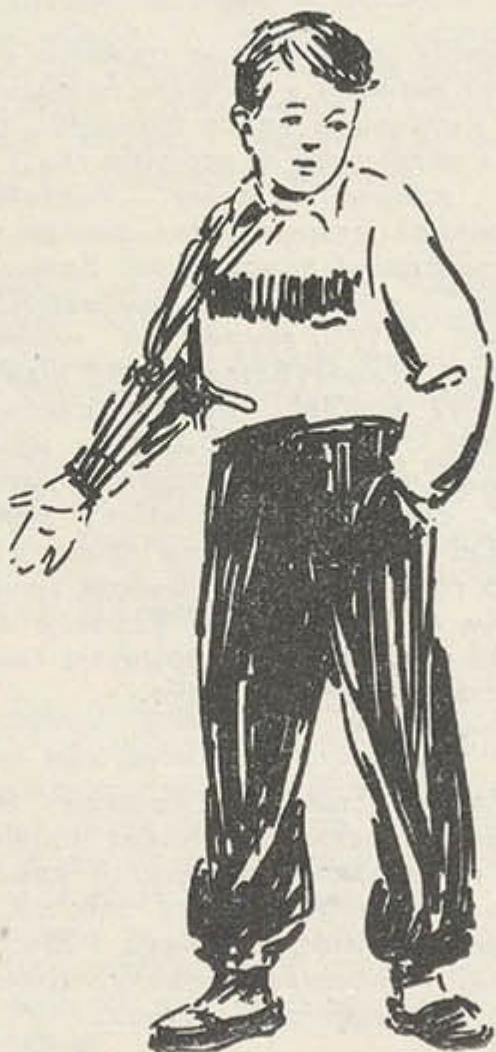
— Ну, ведаеш, я з тваім коцікам есці хлеб з адной хлебніцы не збіраюся!

— А хіба я збіраюся табе дарыць? — укалола мяне сястра.

— Не мне, дык маме. Усё роўна.

— А вось і не ўсё роўна. Мама любіць усякія мае падарункі. І не твая справа, што захачу, тое і падару!

Гэта была ўжо тая ўпартая сцяна, якую нішто не магло прабіць, нават капронавая сетка, з якой мы заўсёды ходзім у магазін. Сеткай гэтай я не раз кары-

Вернісаж

стаўся, калі мама пакідала нас з сястрой удваіх і калі на мяне ўскладаўся абавязак выхоўваць сястру. Сёння займацца выхаваннем у мяне не было часу...

І я пайшоў на хітрасць. Я надаў свайму твару выраз глыбокай развагі, нейкі час маўчаў, нібыта заняты сур'ёзным роздумам, а потым так звярнуўся да сястры:

— Коцік хлебча з талеркі малако, безумоўна, таксама не кепска... Але ж у мінулым годзе ты таксама вышывала маме коціка.

— Не, у мінулым годзе я вышывала зайчыка.

— Гм... Вось бачыш. А ў дзіцячым садзе некалі таксама быў зайчык?

— Не, у дзіцячым садзе, калі я была ў старэйшай групе, я вышыла маме вішанькі. А ў малодшай групе я выражала маме прыгожы зялёны кружок. А на яго наклеіла яшчэ маленькія чырвоныя кружочки... Калі не верыш — магу паказаць. Усе мае падарункі ляжаць у маміным пісьмовым сталё. Там усё мае багацце ляжыць. Мама кажа, што яна хавае яго і аддасць мне, калі я вырасту вялікая...

Перагаварыць або спыніць маю сястру гэтак сама немагчыма, як немагчыма ўгаварыць яе не рабіць тое, што нікому не патрэбна і нецікава.

— Добра, добра, — зрабіў я ўсё-такі спробу спыніць яе.

Але дзе там! Адзін момант — і сястра паклала перада мной папку з яе багаццем, якое захоўвалася ў маміным сталё. Падумаеш багацце! Пісьмо маме, калі мама ляжала ў бальніцы. Літары друкаваныя — і ўсё шыварат-навыварат:

ДАРАТАР МАМАУЧА

Я БЭЕ ЦЯБЭ СУМУУ

Незразумела толькі, чаму мама не разарвала гэтыя каракулі і не выкінула іх вон...

А то яшчэ ў гэтым «багацці» ляжаць сестрыны малюнкi. Ваза, падобная да вядра. І стол, у якога ўсе чатыры ножкі з аднаго боку... Потым сястра пачала выхваляцца сваімі зайчыкамі і вішанькамі...

Я ўвесь гарэў, нібы ў агні: і навошта маме спатрэбілася хаваць увесь гэты Натчын хлам? Не хапала яшчэ адной сурвэткі... А маме, безумоўна, няёмка будзе сказаць, што ёй надакучылі гэтыя коцікі і зайчыкі. Бедная мама!

Я, напрыклад... Я таксама рабіў падарункі маме на святы. Праўда, летась я забыўся пра мамін дзень. А ў дзень мамінага нараджэння атрымаў двойку за паводзіны... Падумаеш, на ўроку батанікі пацягнуў за касу Лорку-зубрылку, а настаўніца ўбачыла... Затое ў гэтым годзе я вырашыў зрабіць маме незвычайны падарунак! Такі падарунак, якога ніхто не зробіць. Трэба было толькі прыдумаць — які...

Вось чаму мы з сястрой цэлы тыдзень спрачаліся і сварыліся.

— Ведаеш што, — завязваючы сваё багацце назад у папку, звярнулася да

мяне сястра.—Я ўжо не буду вышываць коціка. Я перадумала.

— А што ж ты будзеш?

— Я падару маме малюнак. Прыгожы, прыгожы, як у нашым музеі, дзе карціны.

— Малюнак?! — я аж падскочыў ад нечаканасці.

Як гэта я сам не здагадаўся. Мама так любіць, калі мы малюем або граем (сястра грае на скрыпцы, я таксама крыху граю, але мама кажа, што я лянуся...), або чытаем добрыя кніжкі...

У мінулую нядзелю мы хадзілі з мамай у музей і бачылі там столькі ўсякіх карцін! Ідучы дадому, мама сказала нам:

— Бачыце, дзеці, якую мы з вамі сёння радасць атрымалі.

Дык чаму ж і сапраўды не зрабіць маме гэту радасць? Я ж таксама магу падарыць маме малюнак... І напэўна не горшы за Натчын...

— Я намалюю маме птушку! — паведаміла сястра з другога пакоя. Яна ўжо раскладвала на сталае паперу і рыхтавала ваду для фарбаў. І рабіла гэта так урачыста, што я не вытрымаў, крыкнуў ёй:

— Падумаеш, задавака! І аддай, калі ласка, мае фарбы, я таксама буду маляваць.

— Не аддам.

— Кажу табе, аддай!

— А вось і не аддам!

Нарэшце нам надакучыла сварыцца, і мы ўзяліся за маляванне. Сястра малявала птушку, а я... Я вырашыў намалюваць карціну зімовага лесу. Якраз такую, як у мастака Шышкіна.

— Ты хутка ўжо скончыш? — праз кожны пяць хвілін пыталася ў мяне Натка.

Праз адчыненыя дзверы я бачыў, як сястра сядзела, высунуўшы кончык языка, старанна сцірала нешта сціркай, потым малявала кістачкай, а потым зноў сцірала, і зноў малявала. Яна расчырванелася і аж спацела — так старалася.

У мяне ж... Я таксама стараўся. Але мой зімовы лес атрымліваўся такім зялёным і стракатым, якім не быў ён і летам. Я ўзяў другі аркуш і замест лесу намалюваў усяго адну яліну. Падумаеш... Затое поруч з ялінай я намалюваў прыкіданы снегам пені. Пені мне спадабаўся. Тады я намалюваў яшчэ адзін пені і таксама прыкідаў яго снегам. А поруч з ім яшчэ адзін і яшчэ адзін...

— Ты ўжо хутка скончыш? — неўзабаве зноў запытала ў мяне сястра, размахваючы сваім малюнкам у паветры. Так яна сушыла яго.

— Хутка, — няпэўна адказаў я.

— А ў мяне ногі не атрымліваюцца, — паскардзілася Натка. — Можна ты мне намалюеш ногі, Вовачка?

Ага, як намалюваць ёй ногі, дык тады я ўжо Вовачка...

— Давай сюды, — згадзіўся я.

І зрабіў гэта знарок: цікава паглядзець, што там у яе атрымалася?

Натка прынесла свой малюнак.

— Вось бачыш, усё добра, толькі ногі...

— Ногі... А якая гэта птушка?

— Голуб...

— Голуб! Які ж гэта голуб! Гэта ж варона!

— Сам ты варона! — накінулася на мяне Натка, аднак у час зразумела: яшчэ адна абраза, і я адмоўлюся маляваць ногі яе птушцы.

— І зусім не варона! І зусім голуб, як у нашага дзядзі Колі. Шэранькі...

— Шэранькі... А дзюба?

Дзюба ў Натчынага голуба сапраўды была доўгая і панурая.

— А хвост?

Хвост таксама быў, як у вароны...

— Эх, мастачка... Давай я табе пакажу, як малююць сапраўдныя мастакі! — Я ўзяў у Наткі кістачку.

Р-раз. Д-два. Р-раз. Д-два... Птушка абaperлася на зграбныя сізія ножкі, здаецца, вось-вось зробіць некалькі нетаропкіх кароценькіх крокаў...

— Ага! Бачыў! — запляскала ў далоні сястра.

Яна так захаплялася сваім голубам, што мяне аж злосць разабрала. Намалявала нейкую варону, а форсу колькі! І наогул, каб не мае ногі, дык не было б на што глядзець...

— Падумаеш, задавала!.. «Вароне неяк бог паслаў кавалак сыру»...

Я чакаў, што Натка накінецца на мяне, будзе злаваць, плакаць... А яна раптам як засмяецца!

— Ой, як цудоўна! Ой, як цудоўна! А я не ведала, як назваць свой малюнак!.. Ты мне, Вовачка, дамалюеш яліну (яліны ў цябе вельмі добра атрымліваюцца!), а сыр ужо я і сама намалюю!

І Натка ўзялася за сыр... За мой сыр. Бо гэта ж я ёй падказаў яго...

А я сам сядзеў над сваім лесам і ўсё падмалёўваў і падмалёўваў прыкіданыя снегам пні...

«Вось табе і лес. Вось табе і Шышкін...»

Скончыўшы з сырам, задаволеная сваім малюнкам, сястра звярнула, нарэшце, увагу і на маю работу.

— Што гэта ў цябе — адны пні? — вочы ў Наткі шырока расплюшчыліся, губы ад здзіўлення выцягнуліся... І раптам яна пакацілася ад смеху на канапу: — Ой, памру! Ой, памру!

— І нічога смешнага няма, — пакрыўдзіўся я, прыкрываючы свае пянькі чыстым аркушам паперы. — Вельмі ўжо твая варона...

— Ну, а якую ж назву ты дасі?

Мне прыйшла ў галаву раптам цудоўная думка!

— «Плакала... Плакала Саша... Як лес высыкалі»...

Сястра аж падскочыла.

— Воўка — ты геній...

... У дзень свята мы стрэлі сваю маму з работы яшчэ на парозе. Мы ўтрымаліся! Мы не спыталі яе на гэты раз: «А што ты нам прынесла?» Мы дапамаглі маме распрануцца і ўрачыста, пад рукі, павялі яе ў пакой: там, на самым відным месцы, віселі ў рамках нашы малюнкі.

Натчын голуб або: «Вароне неяк бог паслаў кавалак сыру»...

І мой шматпакутны лес або: «Плакала Саша, як лес высыкалі»...

— Ого! — ад прыемнага здзіўлення мама спынілася за некалькі крокаў ад нашых малюнкаў. — Ого! — паўтарыла яна. — Дык я папала на вернісаж!

Мы ніколі не чулі гэтага слова «вернісаж» і не ведалі, што яно азначае.

— Віншую цябе са святам, мамачка, — не вельмі ўпэўнена прамовіла Натка.

— І я віншую цябе, мама, — гэтак жа няўпэўнена паўтарыў я.

— Дзякуй, дзякуй, мае залатыя мастакі! — пацалавала па чарзе Натку і мяне мама. — Ну, і калі ў нас сёння вернісаж...

— і, заўважыўшы нашы здзіўленыя позіркы, растлумачыла: — Вернісаж — гэта калі мастакі выстаўляюць свае новыя карціны... Дык у такіх выпадках на вернісажы, звычайна, мастакам гавораць прыемныя словы, хваляць іх... Вось і я...

Мама хуценька адварнулася да свае цяжкае сумкі, дастала адтуль дзве каробкі цукерак і дала іх нам — Натцы і мне.

Вось што, аказваецца, азначала яно, гэта дзіўнае слова — вернісаж!

Нам з сястрой яно спадабалася. Цудоўнае слова!

АБ СЯМ'І ВЯЛІКАЙ І МАЛОЙ

У 11 нумары за 1961 год надрукаван артыкул В. Пужэвіча «Аб сям'і вялікай і малой». Гэта пытанне жыццёвае. Вось і я хачу праз ваш часопіс выказаць сваю думку аб вялікай сям'і.

Сам я нарадзіўся на Гомельшчыне ў вялікай сям'і селяніна. Наша сям'я складалася з 9 чалавек: бацькі, маці, бабулі і шасці дзяцей. Я быў старэйшым. Жыццё тады было яшчэ цяжкім, асабліва ў такой вялікай сям'і, дзе працавалі толькі бацька і маці. Але я ўспамінаю, што жылі мы дружна, дапамагалі бацькам па гаспадарцы.

Летам мы хадзілі ў лес па ягады, грыбы, на луг па шчаўе.

Бацька, прыйшоўшы з працы, хваліў нас, каштуючы сабраныя намі суніцы: «Вось ужо і памочнікі».

Бывалі выпадкі, калі мы прыносілі бацькам і непрыемнасці. Прыходзіў і я дадому з разбітым носам. Маці гатова была ісці да суседак лаяцца, але бацька яе стрымліваў і казаў: «Яны праз гадзіну-другую паміруцца і будуць зноў гуляць разам». Так і выходзіла.

Дачакаліся бацькі і таго часу, калі мы ўсе пайшлі ў школу. Вечарамі да нас прыходзілі школьныя сябры. Мы рыхтавалі хатнія заданні, чыталі, гутарылі пра школьныя справы.

Зімовы вечар. Каля печы сядзіць бацька, а мы ўсе са сваімі таварышамі вакол стала. Мая малодшая сястра (вучаніца першага класа) чытае. Літар усіх яна яшчэ не ведае, а таму чытае па памяці, што запамятала ў школе: «Мама мыла раму. Рама мыла маму». Усе мы смяёмся, але бацька заўважае ў яе на вачах слёзы і тлумачыць ёй, што так не бывае, каб рама мыла маму. Ён просіць мяне дапамагчы ёй, бо сам малапісьменны...

Бацькі мае былі задаволены вялікай сям'ёй. Яны радаваліся кожнаму нашаму поспеху. Вечарамі бацька сядзеў і слухаў, як чыталі кнігі, рыхтавалі ўрокі. Ён жартам гаварыў: «Вось малодшая дачка закончыць 7 класаў, то дырэктар школы і мне выдасць пасведчанне, бо я ўжо добра ведаю, што там напісана ў вашых кніжках».

Усім нам знайшлося месца ў жыцці. Жывём добра. Я і малодшая сястра атрымалі вышэйшую адукацыю. Ужо ўсе маем сваіх дзяцей. Праўда, яшчэ па колькасці

толькі адна сястра дагнала бацькоў, а астатнія на шляху да гэтага.

Добра, весела было жыць у вялікай сям'і ў дзяцінстве. Добра і цяпер.

На маю думку, памыляюцца тыя маладыя людзі, якія баяцца вялікай сям'і, баяцца турбот.

Вялікая сям'я — гэта шчасце не толькі для бацькоў, але і для дзяцей, бо яны вельмі любяць калектыў.

М. ІГНАЦЕНКА

Гомельская вобласць, Кармянскі раён.

Дзеці—наша радасць

Я хачу падзяліцца сваімі думкамі з бацькамі, якія баяцца мець вялікую сям'ю.

Я лічу сваю сям'ю нармальнай па колькасці дзяцей. У мяне іх чацвёрка: трое — школьнага ўзросту, адно — дашкольнага. Калі мы пераехалі на новую кватэру ў вялікі дом, то часта ад суседак, маючых па аднаму-два дзіцяці, я чула кпіны. «Як гэта вы ў наш час маглі дапусціць, што нарадзілі столькі дзяцей?» — казалі мне жанчыны. Больш за ўсё мяне закранала слова «у наш час». Я ім гаварыла: «Няўжо ў наш час цяжэй іх выгадаваць і вывучыць, чым у ранейшы час? Сама я працую, а дзеці мне ва ўсім дапамагаюць».

Старэйшая дачка — вучаніца 6-га класа — ходзіць у школу на другую змену. Вучыцца яна вельмі добра і часам рыхтуе абеды, даглядае першакласніцу, якая таксама дапамагае па гаспадарцы. Другая дачка вучыцца ў першую змену і таксама ведае свае абавязкі. Прышоўшы са школы, яна мае падлогу, ходзіць па малодшую ў сад, купляе прадукты. Дружная сям'я — гэта вялікае шчасце. Я ніколі не наракаю, што маю столькі дзяцей, яны ж — наша радасць.

В. ЮРЧАНКА

г. Мінск.

Каб больш было ясляў...

Мяне прымусіла напісаць гэтае пісьмо выступленне тав. В. Пужэвіча «Аб сям'і вялікай і малой».

Мы з жонкай любім дзяцей і сваіх і чужых. У нас ёсць сын, яму 2 гады, але мы не маем магчымасці ні выходзіць яго, ні пагуляць з ім у нядзелю. Ён у вёсцы, у бабулі. Яна — пенсіянерка. Дзяржава дала ёй права адпачыць, а мы не даём ёй гэтага права і збылі з рук сына на яе выхаванне. Яму добра там, але бабулі ўжо не да адпачынку.

Калі сядзім адны з жонкай, мы заўсёды пачынаем адну і тую ж размову.

— Трэба ўладкаваць у яслі сына, — пачынае жонка.

— Так, трэба, — адказваю я.

Але сказаць лягчэй, чым гэта зрабіць. Заява і ўсе тыя даведкі, якія неабходны для ўладкавання дзіцяці ў яслі, ужо амаль паўтара года ляжаць у фабюме. І калі спытаеш на конт заявы, то адказ адзін:

— Няма месца.

У райвыканкоме Кастрычніцкага раёна мне таксама адказалі — няма месца.

Для маці няма большай радасці, калі яе дзіця добра дагледжана, гуляе сярод сваіх равеснікаў. Наш сын, на жаль, пазбаўлен гэтага. Месца ў яслях яму няма. З гэтай жа прычыны няма ў яго ні браціка, ні сястрычкі.

М. КАЛІНІН

г. Мінск.

Самы раз

Не той бедны, у каго адна кашуля, а той — у каго адно дзіця. Мой дзед некалі гаварыў: «Адно дзіця — гэта роўна таму, што ў бацькі і маці — па аднаму воку». А адным вокам, як кажуць у народзе, чалавек бачыць толькі паўсвета.

У мяне трое дзяцей. Два хлопчыкі і дзяўчынка. Старэйшы сын у IV класе, дачушка ў II класе, а меншаму 4 гады.

Што гэта — забягата? Самы раз... А будучыня ў нашых дзяцей шчаслівая.

У. РАШЧЭНЯ

в. Касцюкі.

У сям'і Марыі Пятроўны і Івана Антонавіча Станішэўскіх, калгаснікаў сельгасарцелі «Шлях камунізма» Мінскага раёна. Фота Л. Эйдзіна.

БЕЛАРУСКАЯ ЗДРАЎНІЦА

клапаціліся аб маім здароўі сёстры Іда Іосіфаўна Гофунг, Ольга Паўлаўна Бушманава, ветлівыя, уважлівыя афіцыянткі. Яны заўсёды знаходзілі для мяне цёплыя словы, каб падбадзёрыць, каб стварыць добры настрой. Гэта падтрымлівала мяне маральна: я паверыла ў сваё выздараўленне.

Мне вельмі хочацца ад шчырага сэрца падзякаваць гэтым простым, слаўным людзям, якія сталі для

У пакоі адпачынку.

Як добра падыхаць свежым паветрам зімовага лесу! Адпачываючыя санаторыя «Лётцы» на прагулцы. У першым радзе (злева направа): лабарантка Печанежскай участковай бальніцы Ніна Волкава, маляр Мінскага аўтазавода Валянціна Валюшэнка, работніца будупраўлення № 3 у Мазыры Валя Кавальчук і швачка Віцебскага атэлье мод Тамара Кузьміцкая.

МНЕ давялося нядаўна адпачываць у нашым беларускім санаторыі «Лётцы», што на Віцебшчыне. Шчыра скажу, мяне, цяжка хворую на рэўматызм, там зноў паставілі на ногі. Дзякуючы клопатам галоўнага ўрача тав. П. М. Папругі, я атрымала паўторную пудэўку. Усё, што было ў яе сілах, зрабіла для мяне цудоўны ўрач Марыя Андрэеўна Гараднічая. І я цяпер адчуваю сябе непараўнана лепш. Я была акружана ўвагай усяго абслугоўваючага персанала. Не забуду ніколі, як

У сталовай.

мяне дарагімі. Няхай ведаюць усе, што ў нас на Беларусі ёсць цудоўны куток — «Лётцы», дзе так клапоцяцца аб людзях працы.

Н. ВОЛКАВА

Пасёлак Печанеж,
Касцюковіцкі раён.

— У нас усе хворыя папраўляюцца, — гаворыць медыцынская сястра Тамара Паўлаўна Іскратава студэнтцы Гомельскай гандлёвай школы Раісе Каваленка. — Электралячэнне вам напэўна дапаможа.

Фота П. Нікіціна.

ЖАДАЮ КОЖНАЙ МАЦІ

Я не змагла ўтрымацца, каб на старонках часопіса не выказаць сваёй радасці, што ў мяне чацвёрта дзяцей і я шчаслівая.

Я працую ў калгасе, муж мой — настаўнік. Мы пажаніліся ў 1947 г., пасля таго, як муж дэмабілізаваўся з радыё Савецкай Арміі. Зараз у нас ужо вялікая, працавітая, дружная і шчаслівая сям'я. Праз кожныя тры-чатыры гады нараджаўся дзіця. У нас іх чацвёра. Большы сын, Мікалай, — вучань 8 класа, і хоць пайшоў у школу на год раней, вучыцца добра. Ён ужо зусім самастойны, культурны хлопца. Добра грае на гармоніку, выдатна вадзіць матацыкл, у вольны час любіць займацца фатаграфіяй, пчаларствам, садоўніцтвам. Усе нашы дзеці маюць даручэнні па гаспадарцы, якія выкон-

ваюць з любоўю, стараючыся адно перада адным. Большы сын даглядае трусаў, дапамагае мне прыносіць ваду, дровы — гэта яго штодзённы абавязак. Дзяўчынка большая, пяцікласніца Тамара вучыцца толькі на добра і выдатна, прыводзіць у парадак пасцель, кожны дзень мые пасуду. Меншая Таня — вучаніца 2 класа, таксама дасціпная, прыгожанькая дзяўчынка, вучыцца добра, яе абавязак — падмесці ў хаце, паліць вазоны. А самы меншы, дашкольнік Генка, якому толькі 6 гадоў, сам сабе знайшоў нагрук. «Я, — кажа, — буду лісцікі ў календары адрываць». На яго прапанову ўсё згадзіліся, і ён кожны вечар рэгулярна адрывае па лісціку. Да школы яму яшчэ год, а ён ужо ад большых навучыўся лічыць да

50, пісаць да 10, ведае літары. Я не магу нацешыцца, глядзячы на іх, так яны любяць і паважаюць адно аднаго. У брата ёсць брат, а ў сястры — сястра. Я ведаю сем'і, дзе адзінокае дзіця са смуткам гаворыць бацькам: «О, каб у мяне быў брат або сястра, як было б мне весела».

Мы жывём у поўным дастатку. Каб толькі мір, то ні адзін амерыканец нас не дагоніць. А ў выхадны дзень ходзім у кіно, на танцы. У нас ёсць матацыкл «М-72» з люлькай, гармонік, ружжо, фотаапарат «ФЭД». Усё, што мы робім, асабліва муж, дзеці стараюцца пераняць. Яны, напэўна, будуць такімі ж працавітымі, як і мы. Мы ніколі пры іх не пасварыліся, не панукваем адзін аднаго, жывём дружна, як і пасля вяселля. Я шчаслівая,

што ў мяне чацвёра дзяцей. А ў нас жа на вёсцы такія амаль усе сем'і. Завуч школы, дзе працуе мой муж, Бялькевіч таксама мае чацвёра дзяцей, столькі ж і ў настаўнікаў Ляўковіча, Бараноўскага, суседа Статкевіча. Я жадаю кожнай маці мець такое шчасце, аб якім я марыла пасля традыцыйнага «горка» і маю цяпер.

Хачу падзякаваць роднай партыі і Савецкаму ўраду за клопаты аб мнагадзетнай маці. Запэўняю, што мы, жанчыны, прыкладзем усе сілы, каб выканаць Праграму партыі, падрыхтуем свае сем'і да жыцця пры камунізме.

Ольга АНДРУХОВІЧ

Мінская вобласць,
Любанскі раён,
калгас імя Гуляева.

Алена Валчэцкая на трэніроўцы.

БЕЛАРУСКІМ гімнасткам ніколі не шанцавала на чэмпіянатах краіны. Ім ніяк не ўдавалася прабіцца праз шчытную сцяну выдатных гімнастак, якіх увесь час пастаўлялі Масква, Ленінград, Украіна, Грузія. Розніца ў падрыхтоўцы беларускіх гімнастак і вядучых майстроў краіны была такой вялікай, што стаць з імі побач здавалася магчымым толькі ў марых.

Але мары ў наш час набываюць канкрэтную форму. І Валчэцкая пераканала ўсіх у гэтым. Яе выключны поспех паказаў, што самая, здавалася б, недасягальная мара можа стаць явай, калі яна стане мэтай жыцця.

Упершыню Лёну заўважылі на нейкіх школьных спаборніцтвах. Маленькая, з дзвюма коскамі, з мілай усмешкай і незвычайнай лёгкасцю рухаў, яна адразу зачаравала ўсіх і запомнілася знаткам гімнастыкі.

— Цудоўная будзе гімнастка, — заяўлялі знатакі.

— Будзе? Не так гэта лёгка, дарагія. Дзяўчынка ж з Гродна, а якія там умовы для росту? — гаварылі скептыкі. І яны мелі рацыю. У горадзе не было ніводнай добрай гімнастычнай залы, ніводнага кваліфікаванага трэнера. Так, у Лёны выдатныя даныя, але дзе ў Гродна навучаць гэты самародак, каму яго шліфаваць?..

Трэнер Рэнальд Кныш не быў майстрам спорту і не строіў ніякіх ілюзій наконт сваёй трэнерскай дзейнасці. Не было вопыту, не было і грандыёзных планаў. Скромы, ён ні на што не прэтэндаваў. Але рабоце ён аддаўся ўсёй душой. Маленькая зала стала ўсім яго светам. У ёй ён прападаў з раніцы да позняга вечара. Калі Кныш навучаў юных гімнастаў, сцены залы нібы рассоўваліся, і цесната становілася менш адчувальнай. Яго працавітасць захапляла і маленькіх гімнастаў. Ім было цікава і гімнастыка стала любімым заняткам.

Некалькі гадоў самаадданай працы былі і гадамі вучобы трэнера. Ён шукаў формы і метады работы ва ўмовах гэтай залы, улічваючы свае веды. Адно знаходзіў, ад другога адмаўляўся і зноў шукаў. Яго маленькія вучні хутка засвойвалі тое, што ў вядомых трэнераў вывучалі больш працягла час. Найбольш здатнымі былі Тамара Аляксеева і Алена Валчэцкая. Абедзве дзяўчынкі раслі як гімнастыкі казачна хутка. Але Тамара раптам астыла да гімнастыкі. У дзяўчынкі з'явіліся памылковыя паняцці аб гімнастыцы. Довады трэнера не дасягалі мэты. На трэ-

Гродзенскае ДЗІВА

ніроўкі яна прыходзіла рэдка. Кнышу казалі, што Тамара стала прыхільніцай танцаў. Балюча было трэнэру траціць такую здольную вучаніцу, але рашыў больш угаворамі не надакучаць. А ён лічыў Тамару сваёй лепшай вучаніцай!..

У парадку кампенсацыі Кныш узяўся за падрыхтоўку сваёй другой вучаніцы Алены Валчэцкай. Дзяўчынка нібы зразумела становішча свайго настаўніка і з падвоянай энергіяй засвойвала складаную праграму майстра спорту. Ёй было 14 год, калі яна заваявала ганаровае званне майстра спорту СССР. Дасягнуць гэтага яшчэ не ўдавалася ў такім узросце ніводнай беларускай спартсменцы.

14-гадовая дзяўчынка ўступіла ў барацьбу са сталымі майстрамі гімнастыкі Беларусі. Яна адваёўвала ў іх пазіцыю за пазіцыяй. То па аднаму відзе гімнастыкі, то па другому Лёна абганяла вядучых спартсменаў. Нарэшце надыйшоў час для рашаючага бою. Званне абсалютнай чэмпіёнкі рэспублікі дасталося ёй у 15 год.

Поспехі Лёны закрунулі самалюбнасць Тамары Аляксеевай. Яна вырашыла дагнаць сваю сяброўку і справілася з гэтым. Аляксеева таксама стала майстрам спорту. Аднак час быў упущаны. Лёна дасягнула такога тонкага майстэрства, што абгнаць яе было цяжка.

У Лёны праявіліся выключныя валявыя якасці. У спаборніцтвах гэта мела рашаючае значэнне. Без страху яна выходзіла на вялікія спаборніцтвы і натхнёна выконвала складанейшыя практыкаванні. Вытрымка Лёны спалучалася з выдатнай тэхнікай і прыносіла перамогу.

Увайшла Лёна Валчэцкая ў рады мацнейшых гімнастак краіны яшчэ ў час розыгрышу кубка студэнцкага спартыўнага таварыства «Буравеснік». Калі гэты трафей апынуўся ў руках беларускай гімнастыкі, не ўсе яшчэ зразумелі, што адбылося, яшчэ схільны былі тлумачыць гэтую перамогу выпадковасцю. Але ўслед быў разыграны кубак СССР для жанчын, і 17-гадовая Лёна смела выйшла на бой з гімнасткамі, імёны якіх ведаў увесь свет. Са здзіўленнем усе назіралі, як маленькая гімнастка ўзбіраецца на п'едэстал гонару. Трэцяе месца ў мнагабор'і! Першае ў апорных скачках, ды яшчэ з 10-бальнай ацэнкай!

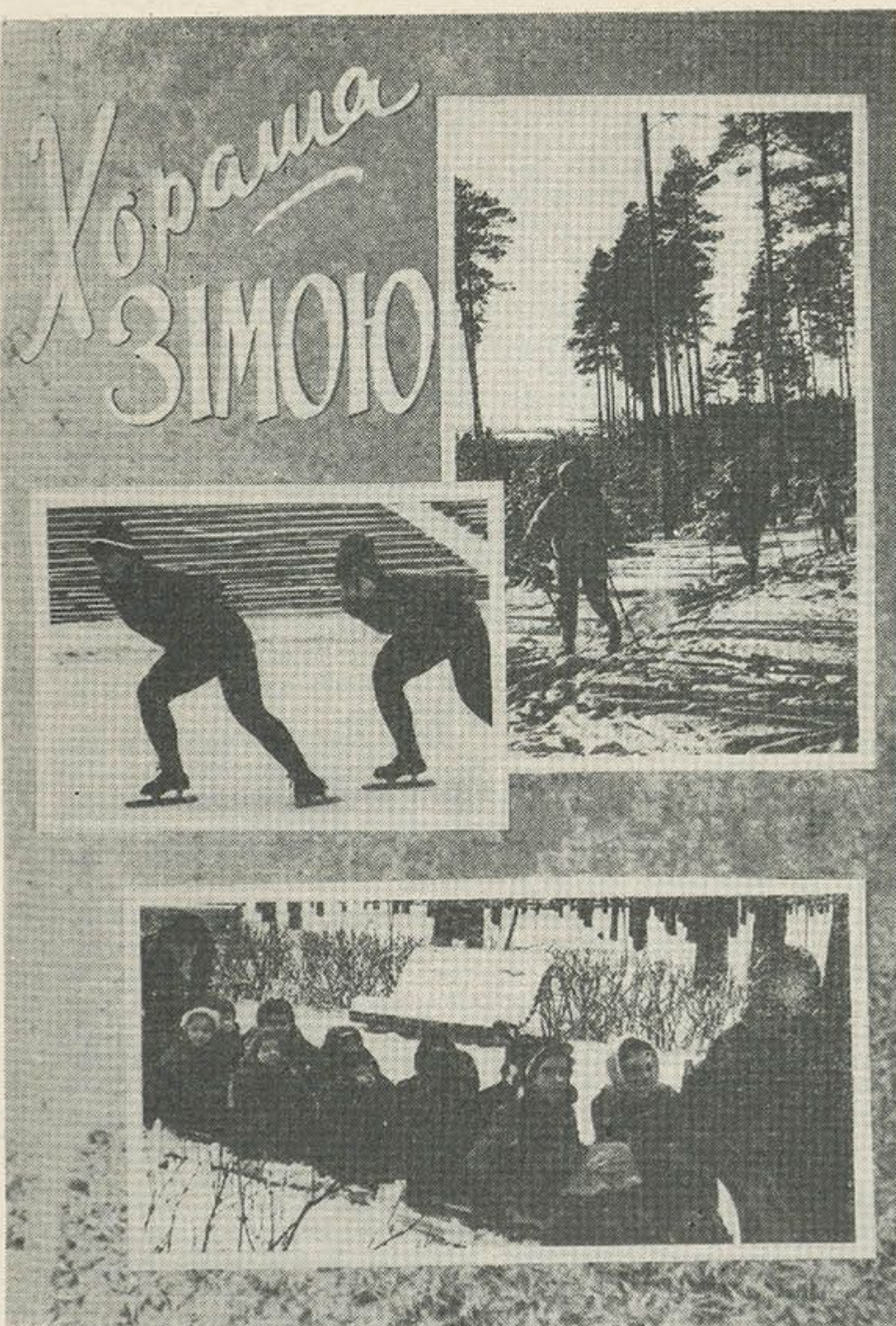
Цяпер усе чакалі чэмпіяната краіны. Калі Валчэцкая і тут будзе на вышыні, то ўжо ўсякія размовы аб выпадковым поспеху будуць смешнымі.

Бітва ў Маскве была «кровапралітнай». Вопытнейшыя гімнастыкі са званнямі алімпійскіх чэмпіёнаў, чэмпіёнаў свету, заслужаных майстроў спорту і з іншымі гучнымі тытуламі вымушаны былі саступіць убок перад дзяўчынай з Гродна, якая імкліва пракладвала сабе шлях да п'едэстала. Зноў Лёна здзівіла ўсіх сваімі скачкамі. Дарэмна спрабавалі яе перамагчы алімпійскія чэмпіёнкі Ларыса Латыніна, Паліна Астахава, Тамара Люхіна. Шэсць скачкоў вельмі дакладных, вельмі складаных, вельмі эфектных прынеслі Лёне карону чэмпіёнкі Савецкага Саюза. Вышыня каня, праз якога скачуць гімнастыкі, 110 сантыметраў, сама ж Лёна ростам—155 сантыметраў. Якія ж патрэбны намаганні, каб, разгнаўшыся, узляцець амаль у стойку на кісцях, павярнуцца бокам і пераляцець праз каня! І якой трэба валодаць стойкасцю і майстэрствам, каб, прыжамліўшыся, нерухома застыць на месцы. Але іменна так скакала на чэмпіянаце краіны Алена Валчэцкая. Яна атрымала самыя высокія ацэнкі ў скачках і заваявала залаты медаль чэмпіёнкі краіны. І гэта ў няпоўных 18 гадоў!

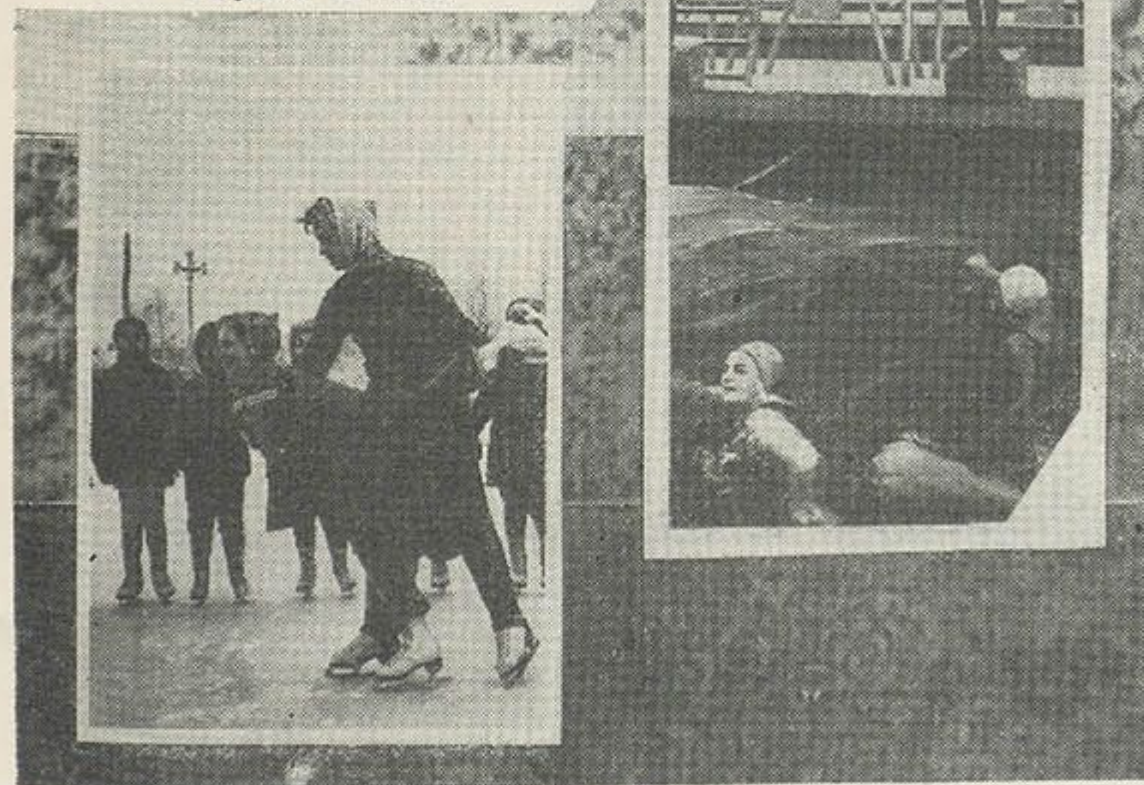
Беларуская гімнастка ў 1961 годзе два разы выязджала за граніцу. Яна ўдзельнічала ў Сафії ва ўніверсіядзе студэнтаў, выступала затым у Парыжы.

Поспех студэнткі Гродзенскага педінстытута Алены Валчэцкай падобны на дзіва. Па-першае, таму, што рэдка каму ў такія маладыя гады выпадалі буйныя перамогі. Па-другое, ніколі нікому з беларускіх спартсменаў за ўсю гісторыю развіцця спартыўнай гімнастыкі не ўдавалася трапіць у першую дзесятку мацнейшых гімнастак СССР. Лёна Валчэцкая гэта ўдалося зрабіць першай, і гэта ўжо дзіва. Дзіва гэта яшчэ і таму, што яна гродзенскага паходжання, з горада, у якім, паводле думкі многіх аўтарытэтаў, выходзіць класных гімнастаў зусім немагчыма.

І. ЦЫВЕС

Хто не захапляецца зімовым спортам! На здымках вы бачыце работніц Мінскага газінікавага завода на лыжнай прагулцы; удзельніц зборнай каманды канькабежцаў Ніну Мацвееву і Тамару Раманаву; санны поезд для малых у парку імя Чалюскінцаў; аматараў плавання ў басейне на адкрытым паветры ў Мінску і юных фігурыстак з Рэспубліканскай спартыўнай школы.

Сакрэт маладосці

Ад Слуцка да Бокшыц недалёка, кіламетраў шэсць, але калі за плячыма рэчавы мяшок, а ў руках чамадан, то і метры здаюцца доўгімі. І хоць дарога была цяжкай, гразкай ад асенняй непогоды, Тацяна не спяшалася хутчэй прыйсці да месца. Усё ж тут на адзіноце, сама з сабой яна адчувала сябе незалежна, спакойна. А вось як сустрэне вёска, як людзі сустрэнуць яе, новую настаўніцу? Гэта Тацяну хвалявала. Як жа не хвалявацца, калі ты ўпершыню выехала з дому, каб пачаць свой самастойны жыццёвы шлях.

Тацяна паставіла на прыдарожнай броўцы чамадан, прысела на яго і дастала з кішэні асколак люстэрка. «Што, боязна? — насмешліва спыталася Тацяна ў мілавіднай дзяўчыны з бліскучымі, як каштаны, вачыма, што глядзела на яе з люстэрка. — Гэта табе не ў спектаклі рабіць культурную рэвалюцыю на вёсцы».

З боку Слуцка паказалася падвода. Калі яна параўнялася, Тацяна ледзь паспела сказаць адно слова «Дзядзька...» Але фурман сцебануў пугай каня, каб праехаць міма. Дзяўчына гучна рассмяялася і крыкнула наўздагон: «Не бойцеся, не буду прасіцца пад'ехаць, хацела папярэдзіць, што кола спадзе». Не паспеў той аглянуцца, як кола сапраўды зляцела і пакацілася ў канаву.

Тацяне было смешна з дзядзькі, хацелася сказаць, што гэта кара яму за тое, што чалавека дарогай не падвёз, але стрымалася. Толькі падала цурку, што дарэчы трапілася пад руку. Дзядзька моўчкі надзеў кола, узяў цурку і ўваткнуў яе замест загваздки.

— Сядай, — сказаў дзядзька, — пабольш сянца толькі падграбі пад сябе, ды нагамі не коўзай, а то жывёліна есці не будзе.

Ён прычмокнуў губамі, і конь бадзёра пабег, заспяшаўся дадому.

— Куды ж ты, да каго едзеш?

— У Бокшыцы. Дзяцей вучыць буду.

Ён акінуў дзяўчыну недаверлівым позіркам і загадкава вымавіў:

— Цікава...

— Што ж тут цікавага?

— Ды тое, што сама яшчэ дзіця.

Тацяну часта крыўдзіла, калі да яе адносіліся нібы да

дзіцяці — маленькая была яна, шчупленькая...

— Мне ўжо хутка дваццаць споўніцца, — у голасе яе пачулася крыўда.

— Уга — дваццаць, то ўжо нічога сабе. І добра, што настаўніцай едзеш да нас. Вось і ў мяне дзеці ёсць, пойдуць, значыць, вучыцца. Толькі добраму іх вучы, каб гаспадарамі раслі на сваёй зямлі. Савецкая ўлада, дзякуй богу, працавітаму чалавеку спрыяе.

Потым ён усю дарогу расказваў, як працаваў парабкам у панскім маёнтку. Стараўся ўсяляк дагадзіць, спадзяваўся, што пан ацэніць гэта, ды можа кавалак зямлі выдзеліць. Але панскай ласкі не дачакаўся.

Неяк крыўдна было Тацяне, што чалавек адначасова дзякаваў і богу і Савецкай ўладзе за тое, што лепш стала жыць.

— Пры чым жа тут бог? — не сцяпела Тацяна, — дзякуючы ўжо адной савецкай ўладзе.

— Ну, то я ж і кажу, дзякаваць богу, Савецкая ўлада нас не забыла.

...Гэта быў 1929 год. Ён асабліва памятны Тацяне Цімафееўне. Тады з той бокшыцкай дарогі і пачалася яе нястомная барацьба за чалавека, за яго радасць, за яго светлы дзень.

Многа, вельмі многа змен адбылося з таго часу ў Бокшыцах!

На бокшыцкіх землях на многія тысячы гектараў раскінуўся калгас імя Дзяржынскага. Нібы марскія хвалі, шуміць там на неабсяжных палатках збажына, квітнеюць сады, а коні даўно ўступілі першынство трактарам, аўтамабілям, камбайнам. Цяпер нават цяжка паверыць, што ўсе гэтыя велізарныя змены адбыліся ў цябе на вачах.

Калі на парадак дня ўстала пытанне аб стварэнні калгаса, забурліла, загуло сяло, бы той патрывожаны вулей. Сходы адбываліся амаль штодня. І нельга было ўявіць іх без камбедаўскай актывісткі — невыскай дзяўчыны з каштанавымі прамяністымі вачыма.

А што было, калі прыйшоў першы трактар на калгаснае поле! Людзі беглі за некалькі кіламетраў, каб паглядзець на цуд, які едзе без каня, коціцца ўгару і пад гару. І асядлаў гэты цуд свой вясковы хлопец Васіль Капарыха. Хлопец ён быў да ўсяго здатны, цікаўны. Без яго ўдзелу не праходзіў ні адзін сход. І хто ведае, што

на гэтых сходах вабіла яго больш за ўсё? Нездарма людзі пагаворвалі, што прываражыла яго настаўніца Тацяна. І ён сапраўды, як на дзіва, глядзеў на яе натхнёны, узбуджаны твар, у прамяністыя вочы дзяўчыны, падстрыжанай пад хлапчука, і верыў кожнаму яе слову, якое кідала яна смела і дзёрзка ў натоўп сходкі. Бы тая чарадзейка, Тацяна запаліла душу і сэрца Васіля. Калі шчыра казаць, то каханне да яе без роздуму штурхнула Васіля на шлях камсамольскага актывіста. Захацелася быць ва ўсім падобным да Тацяны, жыць з ёю адным жыццём...

Давядзецца быць у Бокшыцах спытайце, дзе жыве самы першы сакратар мясцовай камсамольскай ячэйкі Тацяна Цімафееўна Шахлевіч. Вам пакажуць на невялікі домік, што патануў у зеляніне, і дададуць: «Там жыве наша дэпутатка, мы за яе ў райсавет галасавалі».

Ну, а як жа пазнаёміцца з самым першым бокшыцкім трактарыстам?

У адказ на гэтае пытанне вам пакажуць зноў на той жа самы домік. Так, гэтыя два гарацы сэрцы не размінуліся, не згубілі адно аднаго тады, даўно. І цяпер яны разам — Тацяна Цімафееўна і Васіль Арсенцьевіч. Не здзіўляйцеся, калі сустрэнеце тут і завуча мясцовай сярэдняй школы Галіну Васільеўну Капарыха. Гэта іх дачка. Добры прыклад бацькоў стаў нормай і яе жыцця.

Такія людзі, як Тацяна Цімафееўна, на ўсё жыццё застаюцца маладымі, з гарачымі, неспакойнымі сэрцамі. А ў чым ён, гэты сакрэт маладосці? Ён — у вечным імкненні жыць

і працаваць дзеля шчасця і радасці людзей.

Тацяна Цімафееўна ўчытваецца ў кожны радок велічнай Праграмы КПСС і ёй здаецца, што гэтыя радкі народжаны яе сэрцам. Так, гэта ж тая самая мара, якой прысвяціла яна сваё жыццё. Прайшло крыху больш 30 гадоў, а за гэты час сяло і людзі яго быццам на нова на свет нарадзіліся, іх не пазнаць цяпер. Сама вёска памаладзела і папрыгажэла. Свой шлях настаўніцы Тацяна Цімафееўна пачынала ў маленькай сялянскай хатцы. Тады, бадай, і ў Слуцку яшчэ толькі марылі пра «лямпачку Ільіча». А сёння Бокшыцкая школа — гэта двухпавярховы белакамненны палац. Недалёка ад яго з'явіліся новыя гарадскога тыпу каменныя будынкі — гэта першыя калгаснага аграгарада.

Першыя спектаклі, што ставіла вясковая настаўніца, праходзілі на імправізаванай сцэне з гуменных варот. А сёння ў калгасе аж сем клубуў. І няма такога, у якім бы не выступалі артысты калгаснага драматычнага калектыву пад кіраўніцтвам Тацяны Цімафееўны. Ды ці толькі ў сваім калгасе?

Не паспеў новы шахцёрскі горад Беларусі яшчэ і назву атрымаць, не тое, што на географічнай карце з'явіцца, а і туды трапіла Тацяна Цімафееўна са сваімі выхаванцамі — ставілі спектакль. І вы зусім не памыліцеся, калі, убачыўшы фатаграфію гэтай настаўніцы, падумаеце: ці не яе бачылі ў Мінску, на сцэне Тэатра юнага глядача, калі глядзелі спектакль «Дзівосы на калёсах». Так, гэта выпэставаны ёю кал-

гасны калектыв парадаваў сталічнага глядача выдатным майстэрствам. Тады на сцэну падняўся ўсхваляваны аўтар п'есы драматург Данілаў і горада дзякаваў рэжысёру Тацяне Цімафееўне, а Міністэрства культуры ўручыла падарунак драмкалектыву — тэлевізар.

Першы спектакль у Бокшыцах Тацяна Цімафееўна паставіла на зорцы нараджэння калгаса па п'есе Гарбацэвіча «Чырвоныя кветкі Беларусі». П'еса апавядала аб жыцці вёскі ў 20-х гадах. Ігралі ў ёй першыя актывісты, камсамольцы. Тады не трэба было шукаць для артыстаў зрэбныя кашулі ды парткі, лыкавыя лапці. Яны былі звычайным адзеннем вяскоўцаў, а вось шаўковую кашулю ды хромавыя чаравікі для ролі пана не было дзе ўзяць.

А ўявіце сабе, як цяжка сёння набыць для такога спектакля касцюмы. Дзе ўзяць хоць бы тыя самыя лапці ці сукню са зрэбнага палатна, калі і жыццё і адзенне вяскоўцаў нічым не адрозніваецца сёння ад гарадскога?

І вось тут на дапамогу Тацяне Цімафееўне прыйшлі тыя самыя старажылы, якія доўга і самі не верылі ў шчасце калгаснае.

— Адкуль, думаеце, узяліся вось гэтыя лапці з аборамамі, што на нагах старога Агея? — пытаецца Тацяна Цімафееўна і сама з гонарам адказвае: — Віктар Паўлавіч Гурыновіч сплёў, спецыяльна для спектакля.

— Няўжо той самы, што падвозіў вас 32 гады назад?

— Той самы. Стары па гадах, а гэтакі руплівы за калгас-

ную гаспадарку! Мог бы ўжо адпачываць — дастаткам забяспечаны, але на работу выходзіць. Пра старасць і слухаць не хоча.

Няма ліку спектаклям ды канцэртам, што прагледзелі жыхары калгаса імя Дзяржынскага. Але ж «Чырвоныя кветкі Беларусі» выклікалі ў іх асаблівую цікаўнасць. Упершыню выйшлі на сцэну людзі, якім па шэсцьдзесят — семдзесят гадоў. Спектакль атрымаўся масавы — у ім занята больш 30 чалавек. Ролю Петрака выконвае калгаснік Уладзімір Місевіч, а яго сын Іван — вясковага пастушка. Брат і сястра Іван і Таісія Басалыгі таксама выступаюць. Марыя і Домна Гурыновічы, а з імі многія іншыя пажылыя людзі спяваюць вясельныя народныя песні.

Ансамбль атрымаўся выдатны і, бадай, прафесіянальны тэатр можа пазаздросціць народнаму каларыту, абрадам і звычаям, якімі багаты спектакль.

А колькі гонару і шчасця адчуваюць людзі, якія данеслі праз мастацтва кавалачак гістарычнага мінулага вёскі сённяшняму пакаленню! Хай ведае моладзь, якія пакуты і цяжкасці стаялі на шляху да сённяшняга шчасця. Цяжкі шлях змагання за новае жыццё, але ж удвая шчаслівы той, хто праз усе перашкоды і цяжкасці прыйшоў да мэты і перадаў эстафету ў будучыню дастойным.

Вечна жыць маладому пацучцю ў сэрцы таго, хто глядзіць на багаты плён сваёй нястомнай працы!

Мікола ЦІМОШАК

Часта выязджае ў клубы калгасаў і саўгасаў раёна агітбрыгада Рэчыцкага гарадскога Дома культуры. На здымку: агітбрыгада выступае на рэспубліканскім аглядзе.

Фота І. Стэца.

Зялёны змій

Паўзе «зялёны змій», паўзе ціш-ком, прыціскае да зямлі сваю плоскую маленькую галаву, каб ніхто яго не ўбачыў, не заўважыў. Выглядае сабе ахвяру.

Корміцца змій «жывымі істотамі», так сцвярджае энцыклапедычны слоўнік. Зялёны змій таксама корміцца «істотамі», у якіх адна істотная адзнака — чырвоны нос. І чырвоным ён павінен быць не ад марозу...

Паўзе зялёны змій... Доўга ці коратка, а прыпаўзае да вёскі Сычавічы, што на Маладзечаншчыне. Не вёска, а рай змяіны. Многа тут жыве «істот», якія пакланяюцца яму, зялёнаму змію. Вось хата стаіць на горцы, хата брудная, гразі не менш, як на прасёлачнай вуліцы ўвось, калі дажджы ўсё паразмываюць, ні праехаць, ні прайсці. Вось так і ў хаце ў Алены Малонскай. А любіць яе змій не толькі за бруд. Ён шануе яе вынаходніцтва. Гэта ж трэба! Старая так насабачылася гнаць самагонку, што ўсялякую дрэнн туды піхае. І купляюць, і п'юць, і яшчэ просяць. Дайшло да таго, што птушыны памёт стала ў самагон класці... Вып'еш таго ж зеля — запячэ ўнутры, здаецца, кішкі трэскаюцца, аж вочы на лоб лезуць. Радуюцца змій, што такі выдатны памочнік у яго ёсць, ён нават сваёю змяінаю сястрой называе яе. Ды і як не назваць, калі яна, травячы дурных людзей, столькі карысці яму, зялёнаму змію, прыносіць.

Прыпоўз да старой у хату змій, бачыць ляжыць яе сын, Леанід, п'яны, ледзь языком варочае. Падпоўз да яго змій, палашчыўся, а гаспадыня, як ведзьма, сядзіць пад змеевіком, варожыць, цэдзіць людскую атруту. Пакруціўся змій, паспрабаваў п'якельнага зеля, палашчыўся і папоўз далей паглядзець, як яго ахвяры яму моляцца.

Бачыць гарыць у другой хаце агеньчык. Ён туды. Запоўз — што за дзіва! Палае агонь, у баку булькае

брага, са змеевіка цэдзіцца вільгаць. І нікога няма. Быць не можа! Углядаецца змій, вачам сваім не верыць: ля самагоннага апарата сядзяць два хлапчукі. Аднаму гадоў дзесяць, другому — дванаццаць.

— Вы што тут робіце? — пытаецца змій.

— Самагонку гонім.

— Адны?

— Маці брагу развяла, а гнаць мы ўжо і самі ўмеем.

— А можа там не самагонка, а вада цячэ?

— А мы каштавалі ўжо, хвацкая!

— Вось малайцы! Давайце пазнаёмімся — Змій Змяевіч.

— А я — Кулін Сямён, а гэта мой сябар — Вася Забаронак. Ён хоць і малы — у пяты клас ходзіць, — ды здатны.

— Дык мо' гэта ты Стэфаніды Кулінай сыноч будзеш? Я яе добра ведаю, умее пачаставаць Стэфаніда.

— Але, сын.

«Вось гэта — жанчына! Вось гэта — маці! — цешыцца змій, — верная мая служба».

Паспытаў і ён першачку, што выгналі малыя, і рушыў далей. Ноч на двары. Месяц ад холаду схаваўся за хмару. Цёмна навокал. Страшна ў такую ноч у лесе. Але бачыць зялёны змій — між дрэў курыцца нясмелы шэры дымок. Ведае: «Няма дыму без агню», нюхам чуе, што гэта той агонь, ля якога і ён пагрэецца. Не прамінуць жа...

Падпаўзае бліжэй — не памыліўся. Малюнак цудоўны, аж яго змяінае сэрца ўскалыхнулася ад пяшчоты. Вецер да долу гне галінкі дрэў, шуміць у вершалінах, свісча, здаецца, стогне ад натугі, кідаючы ў твар халоднымі ледзянымі кроплямі. І раптам да чулага вуха змія данеслася цудоўная, ні з чым не параўнаная мелодыя: кап... кап... кап... Пад елкай — людзі. Прыгледзеўся змій — старыя

знаёмыя. Ведае ён іх, не першы раз з імі сустракаецца тут, у лесе. Гэта Васіль Рудзь са сваёй жонкаю.

— Дзень добры, — кажа змій, — як справы?

— Добры дзень, — адказвае Васіль з нізкім паклонам. — Справы нядрэнныя. Вунь цэлы буталь ужо нацэдзіў.

— А навошта табе так многа? — пытаецца змій.

— Жонку трэба ў радзільны дом адпраўляць. Сына чакаю. Дык як не выпіць ад радасці?

Тут жа ля вогнішча тупае і жонка, ледзь ногі перасоўвае, а нос дык пачінеў зусім...

Радуюцца змій, што такія людзі сустраліся яму. А чаму ж не радавацца?

Жонка Васіля ўжо два месяцы не працуе ў саўгасе, дзяржава аплачвае ёй дэкрэтны водпуск, клапоціцца аб здароўі яе і яе дзіцяці, што павінна нарадзіцца, а яна не звяртае ўвагі на холад, ідзе ў лес на ўсю ноч, каб пакланіцца яму, зялёнаму змію...

Пагрэўся каля іх змій, прапусціў пару кілішкаў вогненнай вадкасці і так яго размарыла, што ўлёгся ён пад елкай і заснуў. І сніцца яму страшны сон... прыбеглі людзі, затапталі вогнішча, павылівалі зелле на зямлю, паламалі апарат. У вёсцы тое самае, у кожную хату заходзілі, ніводнага змеевіка не пакінулі, усё паламалі. «Што рабіць, — думае змій, — як жывым з гэтага пекла выбрацца, з гэтай рэвізіі грамадскасці?» Падхапіўся ён у халодным поце — бачыць паранейшаму мірна гарыць агеньчык, а з тонкай трубачкі чуюцца прыемнае: кап... кап... кап...

«Як добра, што гэта толькі сон», — падумаў змій і папоўз на торфапрадпрыемства «Чысць». Там яго чакала прыемная навіна: муж Зінаіды Грыб напіўся першаку, выгнанага жонкай, і богу душу аддаў на радасць зялёнаму змію, якому ён так шчыра пакланяўся.

Паўзе зялёны змій, паўзе цішком, хаваючыся ад людскога вока... Але нешта трывожна яму, боязна: а раптам спраўдзіцца яго сон?

Г. ВАСІЛЕЎСКАЯ,
А. ПАЛОНСКИХ.

Ад гарэлкі будзе розум мелкі.

* * *

Гарэлка людзей з поля зводзіць.

* * *

Гарэлка ў працы не памочнік.

* * *

Гарэлкаю розуму не прамыеш.

* * *

Дзе чарка, там і сварка.

* * *

Хапіў з дзежкі, што не бачыць сцежкі.

З народных прыказак.

Як Настячка гаспадарыла

Ядвіга БЯГАНСКАЯ

Мал. Ю. Пучынскага.

ПРАЧНУЛАСЯ раніцою Настячка, села на ложку і дзівіцца, чаму гэта сёння тата ля печы завіхаецца.

— А дзе мама? — пытаецца Настячка.

— Мама ў Зарэчча паехала, бабулька наша моцна захварэла. Уставай хутэй, дачушка, ды пакліч цёцю Зосю, — хай дапаможа нам з гаспадаркай управіцца, а то я ў поле спазнюся, — гаворыць тата.

Настячка ўскочыла з ложка, апранулася і выбегла на ганак, каб да цёці Зосі бегчы. А тут да яе з усіх канцоў двара кураняты збегліся, у рукі зазіраюць, есці просяць.

Вярнулася Настячка ў сенцы, схпіла місачку, накрышыла хлеба, бульбы гатаванай ды зноў на ганак.

— Пыль, пыль, пыль! Ежце, чу-

баткі, ежце, малыя! — запрашае Настячка.

Дзяўбуць кураняты, адно перад адным стараюцца, а іх маці, важная чубатая курыца на дзяўчынку лагодным вокам пазірае ды нешта па-свойму прыгаворвае.

«Ну, пабягу цяпер да цёці Зосі», — думае Настячка. Аж чуе, свіння з парасятамі ў хлечуку вішчыць, снедаць просіць.

Убегла Настячка ў хату, схпіла таўкач ды пачала бульбу свінням у ражачцы таўчы. Натаўкла, у вядзерца наклала, мукой абмяшала ды пабегла свіней карміць.

— Ежце, мае харошыя, папраўляйцеся, — прыгаворвае Настячка,

выкладаючы ежу з вядзерца ў карыта.

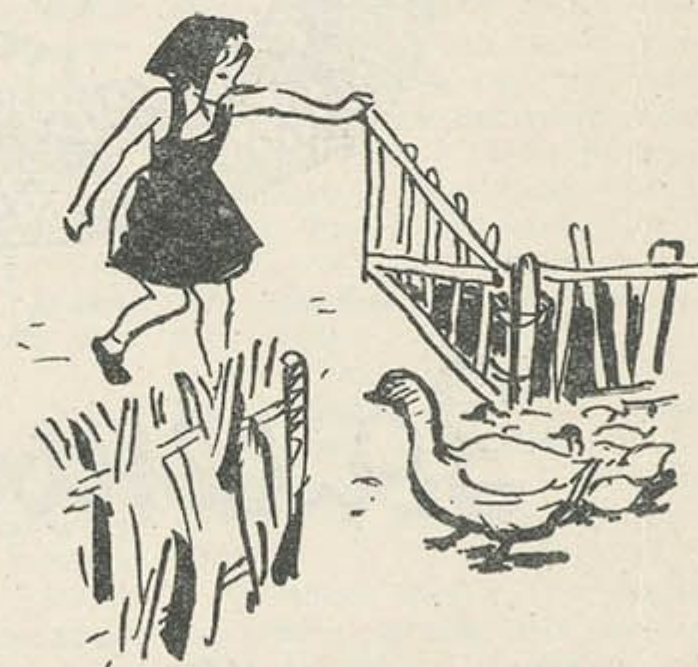
Дружна ядуць свінні, парохваюць весела — дзяўчынцы за снеданне дзякуюць.

«Ну, пабягу цяпер да цёці Зосі», — думае Настячка, выходзячы з хлечука. Аж, бачыць, гуска з гусяняткамі ля варот стаіць, на рэчку просіцца. Падбегла Настячка да гусей, адчыніла вароты.

— Ідзіце, гусанькі, ідзіце, белыя, мыйцеся, купайцеся, сіл набірайцеся, — гаворыць гускам дзяўчынка.

— Га-га-га! — важна гагоча гуска, дзякуе дзяўчынцы за яе добрае слова.

«Ну, пабягу ўжо да цёці Зо-

сі», — думае Настячка, аж чуе маленькі Пятрусь прачнуўся.

— Я сама пакармлю яго, тата. А ты снедай ды ў поле ідзі, — гаворыць дзяўчынка.

Пакарміла Настячка браціка, гуляць на двор пусціла, а сама ў хаце прыбіраць пачала. Міскі чысценька памыла, ложка пазасцілала, падлогу замяла, вазоны паліла.

«Ну, пабягу цяпер да цёці Зосі», — думае Настячка. Выходзіць яна на ганак, жмурыцца ад яркіх праменьняў сонца, браціку свайму весела ўсміхаецца.

— Пагуляй са мной, Настячка, — просіць сястрычку Петрусь.

— Зараз пагуляю, толькі да цёці Зосі збегаю, — гаворыць Настячка браціку.

— А навошта да цёці Зосі? — пытаецца Петрусь.

І Настячка раптам спыняецца сярод двара і смяецца:

— Праўду кажаш, Петрусь. Чаго мне ісці да цёці Зосі, калі ўсю работу я сама ўжо зрабіла.

Узяла Настячка браціка за руку і пайшла з ім у садок гуляць.

Пра абьякавасць да кнігі

Дарагая рэдакцыя!

Майму сыну 9 год, вучыцца ў III класе. Паспявае. Але не любіць чытаць. Да таго ж ён нейкі абьякавы да ўсяго. Што рабіць, парайце, якім чынам мне прыхвоціць яго да чытання.

Тацяна ІЛЬЮШЧЭУСКАЯ.

Рэчыцкі раён.

Пісьмо гэта ставіць вельмі важнае пытанне аб прывіцці дзецяў любіць да чытання, да кнігі. Без любіць да кнігі не можа быць ведаў. Нездарма ж вялікі Горкі пісаў: «Любіце кнігу — крыніцу ведаў». Без цікавасці, якая выступае матывам дзейнасці ў школьніка, не можа быць і поспеху ў вучэнні.

Перш за ўсё высветлім, чаму ў дзесяцігадовага дзіцяці можа з'явіцца апатыя, г. зн. абьякавасць да навакольнага. Звычайна дзеці малодшага школьнага ўзросту рухавыя, энергічныя, вельмі цікавыя фізічнай працай, любяць розныя гульні, асабліва спартыўныя (лыжы, канькі, гарадкі, футбол). У гэтым узросце адбываецца ўмацаванне косна-звязачнай і мышачнай сістэмы. Дзіця адчувае прыток сілы і энергіі і нярэдка ад лішку іх робіць непатрэбныя рухі. Яно хоча ўсё ведаць, усё паспрабаваць. Пазнавальная цікавасць да навакольнага ў здаровага дзіцяці вялікая.

Апатычнасць, абьякавыя адносіны да ўсяго навакольнага часта з'яўляюцца вынікам хваравітага стану дзіцяці. У такім выпадку трэба звярнуцца да ўрача. Пакажыце хлопчыка ўрачу.

Нярэдка ў тым, што дзіця страціла цікавасць да навакольнага, могуць быць вінаваты самі бацькі, якія імкнуцца даць яму як мага больш забаў, задаволіць усе жаданні. Штодзённым прагляд тэлевізійных перадач, асабліва тых, што не адпавядаюць узросту, празмерна частае наведванне кіно, тэатра, неадкладнае задавальненне ўсіх патрабаванняў і капрызав (купілі, напрыклад, дзіцяці фотаапарат, потым яно захацела мець веласіпед і г. д.) — усё гэта перагружае нервовую сістэму, выходзіць абьякавасць, і дзіця да многага траціць цікавасць. Усё, што для іншых дзяцей такога ж узросту новае і цікавае, даўно абрыдла яму.

Часта мы не ведаем, чым

дзіця цікавіцца, чым яно жыве. Дарослыя не выходзіць інтарэсаў дзіцяці паступова, а імкнуцца навізаць яму свае інтарэсы. Бацькам захацелася, каб сын іграў на музычным інструменце, і яны купілі акардэон, а дзіця да гэтага не падрыхтавалі. Не прывілі яму наогул любіць да музыкі. І хлопчык адмаўляецца іграць на акардэоне...

А вось другі прыклад, як бацькі выходзілі ў сына цікавасць да ігры на скрыпцы. Спачатку яны правярылі, ці ёсць у хлопчыка музычныя даныя, затым бацька некалькі разоў хадзіў з хлопчыкам на канцэрты ў музычную дзіцячую школу і ў Палац культуры, дзе такія ж хлопчыкі і дзяўчынкі ігралі на скрыпках. І калі бацька ўбачыў, што ў сына з'явілася цікавасць да музыкі, да скрыпкі, запытаў у яго: «Хацеў бы ты іграць на скрыпцы?» Хлопчык з радасцю адказаў: «Вельмі!» У дзень нараджэння хлопчыку падарылі скрыпку. Якая гэта была радасць для яго!

Вы пішаце, што хлопчык не любіць чытаць. І тут трэба ў першую чаргу высветліць прычыну гэтага. Нежаданне чытаць, адсутнасць любіць да кнігі ў сваёй аснове маюць розныя прычыны. Дзеці не любяць чытаць з-за слабасці зроку (блізарукасць). Акуляры (па прапанове ўрача) могуць дапамагчы ў такім выпадку. Часта дзеці не любяць чытаць, таму што слаба валодаюць тэхнікай чытання. Патрэбны практыкаванні, трэніроўка. Штодзённа 20—30 мінут школьнік павінен чытаць гучна ў прысутнасці дарослых. Прычына можа быць таксама і ў тым, што бацькі прывучылі дзіця да слухання чытання кнігі і працягваюць яму чытаць нават тады, калі дзіця ўжо само добра чытае. Для выхавання любіць да чытання вялікае значэнне набывае асабісты прыклад бацькоў. Калі дарослыя любяць кнігу, шмат чытаюць самі, тады і дзіця пацягне да кнігі. Выходзіць цікавасць да чытан-

Цікавая кніжка!

Фота П. Нікіціна.

ня дапамагае і выпісванне дзіцячых газет і часопісаў на імя дзіцяці. Важны і падбор кніг, цікавых па зместу, добра ілюстраваных, з даволі буйным шрыфтам. Аб падборы кніг для чытання трэба параіцца з настаўнікам або бібліятэкарам. Калі хлопчык не мае ў дзіцячай бібліятэцы абанемента, то пастарайцеся запісаць яго, пайдзіце туды з ім разам. Ужо сам унутраны выгляд бібліятэкі, прыгожа расставленыя кнігі на стэлажах і чарада дзяцей, якія жадаюць замяніць прачытаную кнігу, выклікаюць у хлопчыка жывую цікавасць і жаданне даведацца, што іх так цікавіць у кнігах. Яму самому захацацца атрымаць кнігу і прачытаць яе.

Хачу падзяліцца вопытам, раскажаць, як адна маці дапамагла свайму сыну палюбіць кнігу. Спачатку была выкрыта прычына нежадання чытаць. Хлопчык упарта адмаўляўся і не хацеў чытаць нават казкі братоў Грым і Андэрсена. У чым жа справа? — думала маці. Разгадка была знойдзена. Хлопчык не любіў чытаць, таму што не валодаў тэхнікай чытання: чытаючы павольна, ён не паспяваў улоўліваць сэнс прачытанага, і кніга яму рабілася нецікавай, сумнай.

Пачалі падбіраць цікавыя кнігі, даступныя яго разуменню, і ўвечары, прыйшоўшы з работы, паўгадзіны-гадзіну чыталі іх хлопчыку ўголос, прычым з перапынкамі. «Прачытаю, — раскажае Ганна Іванаўна, — старонкі дзевяты, а потым кажу: — Я стамілася, сыноч, пачытай

цяпер ты. — І ён прачытае старонку, а потым я зноў працягваю. Спачатку атрымлівалася няважна, хлопчык сароміўся свайго ўласнага чытання, але я падбадзёрвала яго. Чытанне заўсёды старалася абарваць на самым цікавым месцы. А на просьбу сына працягваць чытанне адказвала, што мне вельмі няма часу (спасылаючыся пры гэтым на якую-небудзь тэрміновую работу па дому). Хлопчыку, вядома, не цяпелася даведацца, што ж будзе далей у кнізе, чым скончыцца эпізод, і ён працягваў чытанне самастойна. Праз некалькі дзён хлопчык з радасцю сказаў: «А я ўжо ведаю, што будзе далей, сам прачытаў! Не трэба мне чытаць, я сам буду».

Так дзіця прывыкла да чытання, палюбіла кнігу, пачало чытаць многа і з цікавасцю. Кніга стала вялікім сябрам і пастаянным спадарожнікам хлопчыка.

Як бачым, вялікай мудрасці тут няма, але вынік відавочны. Ад вас, бацькі, патрабуецца шчырае жаданне дапамагчы дзіцяці палюбіць кнігу. Пры гэтым вы павінны быць цяроплівыя, тактычныя і мэтаанакіраваныя. І, як бы вы ні былі заняты, пастарайцеся знайсці час для дзяцей, займіцеся імі, увайдзіце ў свет іх жыцця і, як сапраўдны сябар і памочнік, акажыце ім падтрымку, зацікаўце чытаннем, і вы зробіце вялікі зрух у развіцці дзіцяці.

В. І. ЖУКОўСКАЯ,
кандыдат педагогічных навук.

Карысныя парады

Як скрыць недахопы фігуры

Недахоп фігуры, які найбольш часта сустракаецца, — вельмі шырокія клубы. Каб скрыць яго, трэба насіць прамыя сукенкі цёмнай расфарбоўкі, з адной складкай ззаду або ў кругавую складку. Некаторым жанчынам падыходзяць сукенкі з лёгкіх тканін, прысабраныя ў таліі спераду і ззаду, але без збораў па баках. Расклёшаныя і плісіраваныя спадніцы не рэкамендуецца.

Жанчыны з вялікім бюстам павінны пазбягаць накладных кішэняў, асабліва на ліфе, аблягаючых трыкажных кофточак, збораў і фальбонак. Сукенка ў бюсце павінна быць свабоднай. Для іх добра сукенкі з прамымі ліфамі і прамыя блузкі з падоўжанымі складкамі або зашчыпамі і з выразам мысікам.

Жанчыны з кароткай шыяй не павінны насіць джэмпераў і блузак з высокімі пад шыю каўнерыкамі; яны павінны таксама пазбягаць круглых маленькіх выразаў і вялікіх каўняроў, якія ляжаць на спіне і плячах. Трэба насіць сукенкі, блузкі і вязаныя кофточкі, якія зашпільваюцца спераду (каўняры невялікія, вузкія). Вельмі добра для іх кофты і сукенкі без каўняроў: ззаду спінка заходзіць высока на шыю, спераду краі полачак утвараюць вузкі, падоўжаны выраз.

Пры тонкай фігуры вельмі нізка размешчаную талію можна «падняць», выбіраючы фасон, які намячае лінію таліі (напрыклад, швамі) крыху вышэй, чым на самай справе.

Жанчыны са слаба намечанай таліяй добра выглядаюць у вузкіх спадніцах і свабодным жакетах з той жа тканіны, які злёгка прылягае па лініі клубоў. Такі фасон рэкамендуецца таксама жанчынам, у якіх косці таза вельмі выступаюць ззаду. Гэты недахоп фігуры худыя жанчыны могуць скрыць, носячы спадніцу «сонца», сукенку, моцна прызбораную ў таліі.

Маладыя жанчыны з прыгожымі плячыма і тонкімі рукамі могуць насіць сукенкі без рукавоў і глыбокія выразы шыі. Жанчыны худыя, з вострымі ключыцамі, вельмі тонкімі рукамі, з целам, пакрытым вяснушкамі і плямамі, павінны пазбягаць дэкальтаваных сукенак і сукенак без рукавоў.

Худым пажылым жанчынам падыходзяць трыкажныя блузкі і вязаныя кофты з закрытымі высокімі каўнярамі і трохчвартным або доўгім рукавом.

Каб не было перхаці

Пры розных парушэннях нервовай сістэмы, захворваннях залоз унутранай сакрэцыі, асабліва шчытападобнай залозы, непаўнацэнным харчаванні, калі арганізм атрымлівае мала вітамінаў, валасы выпадаюць, робяцца сухімі або, наадварот, празмерна салёнымі. Пры гэтых з'явах звычайна моцна шалушыцца скура галавы, паяўляецца перхаць — тонкія серабрыста-белыя лускавінкі.

Часцей за ўсё перхаць назіраецца пры сухасці валасоў. Калі валасы тлустыя, то скура галавы пакрываецца лускавінкамі, прапітанымі скурным салам, пылам.

Каб знішчыць перхаць, неабходна ўмацоўваць стан здароўя і правільна даглядаць валасы. Пры сухіх валасах трэба мыць галаву раз у два тыдні; летам крыху часцей, чым зімой. Калі валасы тлустыя, то раз у тыдзень. Больш частае мыццё галавы толькі ўзмацняе шалушэнне скуры.

У жорсткай вадзе змяшчаюцца мінеральныя солі, якія выклікаюць сухасць валасоў. Вядома, лепш за ўсё мыць валасы снегавай або дажджавой вадой. Але паколькі гэта цяжка ажыццявіць, то вадку спачатку трэба пракіпяціць, а затым для змякчэння дадаць пітной соды, прыкладна чайную лыжку на два літры вады. Вада для мыцця галавы павінна быць гарачай, але не апякаць скуру.

Пры сухіх валасах за некалькі гадзін да мыцця рэкамендуецца ўцерці ў скуру галавы падагрэтую сумесь расліннага, касторавага масла або «Хінную эмульсію».

Калі перхаці асабліва многа, то на некаторы час наогул трэба адмовіцца ад мыла. У гэтым выпадку галаву мыюць яечным жаўтком, які ўціраюць у скуру ў выглядзе пены, або тлустым кіслым малаком.

Для таго, каб мыла менш раздражняла скуру, мыйце галаву ў мыльнай пене.

Тлустыя валасы хутка забруджваюцца, асобныя іх пасмы зліпаюцца. Для таго,

каб яны мелі добры выгляд, а перхаць памяншалася, неабходна два разы ў тыдзень праціраць галаву камфарным спіртамі або аднапрацэнтным саліцылавым спіртамі, або хіннай туалетнай вадой. За 8—12 гадзін да мыцця ў скуру галавы ўціраюць састаў «Спіройль». Для мыцця валасоў можна карыстацца мыльнымі парашкамі «Волна», «Нега», якія складаюцца з розных сартоў высакакаснага мыла.

Пасля мыцця валасы трэба апаласнуць некалькі разоў, каб змыць мыла. Прыгожы бляск і мяккасць светлым валасам надае апалоскванне настоем рамонку (2—3 сталовыя лыжкі сухога рамонку заліваюць літрам вару, трымаюць на слабым агні 15—20 мінут і перад ужываннем працэджваюць). Цёмныя валасы добра апалоскваць падкисленай вадой (на літр вады сталовая лыжка вінаграднага віна або дробачка лімоннай кіслаты). Для надання валасам мяккасці, эластычнасці, для выдалення пылу, паляпшэння кровазвароту скуры галавы і памяншэння перхаці валасы неабходна расчэсваць грабянцом або спецыяльнай масажнай шчоткай.

Кожнаму чалавеку неабходна карыстацца індывідуальнай расчоскай, шчоткай і перыядычна ачышчаць іх з дапамогай мыла і 10-працэнтнага раствору нашатырнага спірту.

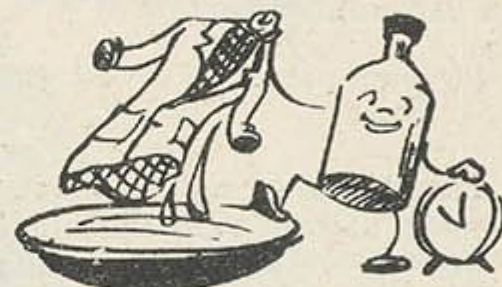
Сродкі супраць вугроў

Для таго, каб ачысціць скуру ад дробных чорных кропак, трэба ўзяць памазок для галення, памачыць яго ў гарачую вадку і намыліць добрым туалетным мылам. Затым мыльную пену трэба густа нанесці на тыя ўчасткі скуры, дзе ёсць чорныя кропкі, і некаторы час намыльваць яе, каб пена добра ўвайшла ў скуру. Пасля таго, як пена засохне на твары, неабходна змачыць канцы пальцаў гарачай вадой і старанна ўцерці гэтую пену ў скуру. Драўляны або касцяны нож для разразаання кніг і паперы абматаць тонкім слоём ваты і, шчыльна прыціскаючы яго да скуры, зняць з твару ўсю пену, разам з якой сыдуць і тлуставыя выдзяленні. Пасля гэтага добра спаласнуць скуру гарачай вадой папалам з туалетнай, дадаўшы дробачку двухвуглекіслай соды або буры, калі скура не раздражнена. Замест мыла, асаблі-

ва пры скуры, якая лёгка раздражняецца, трэба браць мыльны крем для галення.

Як асвятляць гумавы плашч

Стары і ўжо крыху зацвярдзелы гумавы плашч можна асвятляць. Для гэтага трэба яго намачыць у вадзе з нашатырным спіртамі (1/4 літра

нашатырнага спірту на вялікую міску вады). Плашч трэба апусціць у вадку і трымаць на працягу 2—3 гадзін; дастаўшы з вады, выцерці шматком.

Мыццё вязаных рэчаў

Можна мыць каляровыя вязаныя рэчы такім спосабам. У цёплую вадку дадаюць спачатку шкіднікар і нашатырны спирт (па сталовай лыжцы на 4—5 літраў вады), потым 2 сталовыя лыжкі мыльнай стружкі або парашку «Новасць». У атрыманым растворе прамываюць рэч, потым добра прапалоскваюць яе. У апошнюю вадку дадаюць крыху воцату.

Стракатыя вязаныя вырабы спачатку апускаюць у злёгку падсоленую вадку, каб яны намоклі. Потым хутка выціскаюць і мыюць у злёг-

ку цёплай мыльнай вадзе (прыкладна пры 25 градусах). Забруджаныя месцы мнуць пальцамі. Паласкаць трэба ў халаднаватай, але нехалоднай вадзе, у якой раствараюць крыху воцату (1 сталовая лыжка на літр вады). У апошнюю вадку дадаюць гліцэрыны (з разліку 1 сталовая лыжка на 10 літраў вады), каб надаць вязанай рэчы мяккасць.

Калі шарсцяныя рэчы пры мыцці далі ўсадку, іх увільгатняюць, апырскваючы вадой, даюць ім адляжацца і, прасуючы праз шматок, выцягваюць да патрэбных размераў. Але пры прасаванні неабходна дасушыць тканіну, інакш яна можа зноў збегчыся.

Кулінарыя

ПЕЛЬМЕНІ З ГРЫБНЫМ ФАРШАМ

2 шклянкі мукі, 1 яйка, соль, вада.

Для фаршу: 200 г сушаных грыбоў, 3 цыбуліны, 1/2 ст. лыжкі масла, соль, перац, вада.

З мукі, яйка, вады і солі замесіць цеста і раскатаць.

Прамытыя грыбы адварыць у падсоленай вадзе і дробна пасячы. Дробна нарэзаную цыбулю абсмажыць на масле, дадаць грыбы, перац і яшчэ крыху падсмажыць.

Прыгатаваны такім чынам фарш раскласці на раскатанае цеста, выказаць формачкай пельмені, краі добра зашчыпаць або загарнуць. Зварыць у падсоленай вадзе. Выбраўшы шумоўкай пельмені, адразу заліць іх растопленым маслам і падаць на стол.

ЗРАЗЫ АДЫЎНЫЯ

Мякаць лапаткі нарэзаць упоперак валокнаў на кавалкі і адбіць іх цяпкай да таўшчыні прыкладна 3 мм. На сярэдзіну кавалка мяса пакласці начинку, загарнуць яе і надаць вырабу форму маленькіх цыліндраў, перавязавшы ніткамі, пасаліць, запаніраваць у муцэ, абсмажыць на тлушчы з усіх бакоў да ўтварэння рум'янай скарынкі, заліць булёнам або вадой і тушыць на працягу гадзіны.

Зразы дастаць з пасуды, а на булёне, які застаўся пасля тушэння, прыгатаваць чырвоны соус і ім заліць зразы, дадаць перац гарошкам, лаўровы ліст, соль і тушыць пры слабым кіпенні яшчэ 20—30 мінут.

Калі зразы будуць гатовы, выцягнуць ніткі, паліць соусам, на гарнір даць рассып-

чатую грэцкую кашу, бульбянае пюрэ, адвараную або смажаную бульбу.

Для начинкі ссечаную цыбулю падсмажыць, змяшаць з молатымі сухарамі, варанымі сечанымі яйкамі, сечаным зяленівам пятрушкі або кропам, дадаць перац і соль.

КЛЁЦКІ З МАННЫХ КРУП

3/8 л вады або малака, 300 г манных круп, 70 г тлушчу, 3—4 яйкі, соль.

Соль і тлушч распусціць у вадзе, паставіць на агонь і, даўёўшы да кіпення, засыпаць, увесць час перамешваючы, манныя крупы. Варыць, памешваючы, да таго часу, пакуль каша не перастане прыставаць да лыжкі. Калі каша астыне, разбіць у яе, па аднаму, яйкі, усё старанна размяшаць і зрабіць клёцкі лыжкай, папярэдне намочанай у гарачай вадзе. Клёцкі закладваць у кіпячую ваду і варыць 4—5 мінут. Гатовыя клёцкі перакласці ў міску і паліць тлушчам.

Гэтыя клёцкі падаюць на гарнір да мяса, а таксама пасыпаюць цёртым тварагом або падсмажанымі молатымі сухарамі і падаюць як самастойную страву з салатай. Клёцкі можна падаваць таксама на салодкае. Тады іх пасыпаюць тварагом і цукрам, паліваюць фруктовым сокам або соусам.

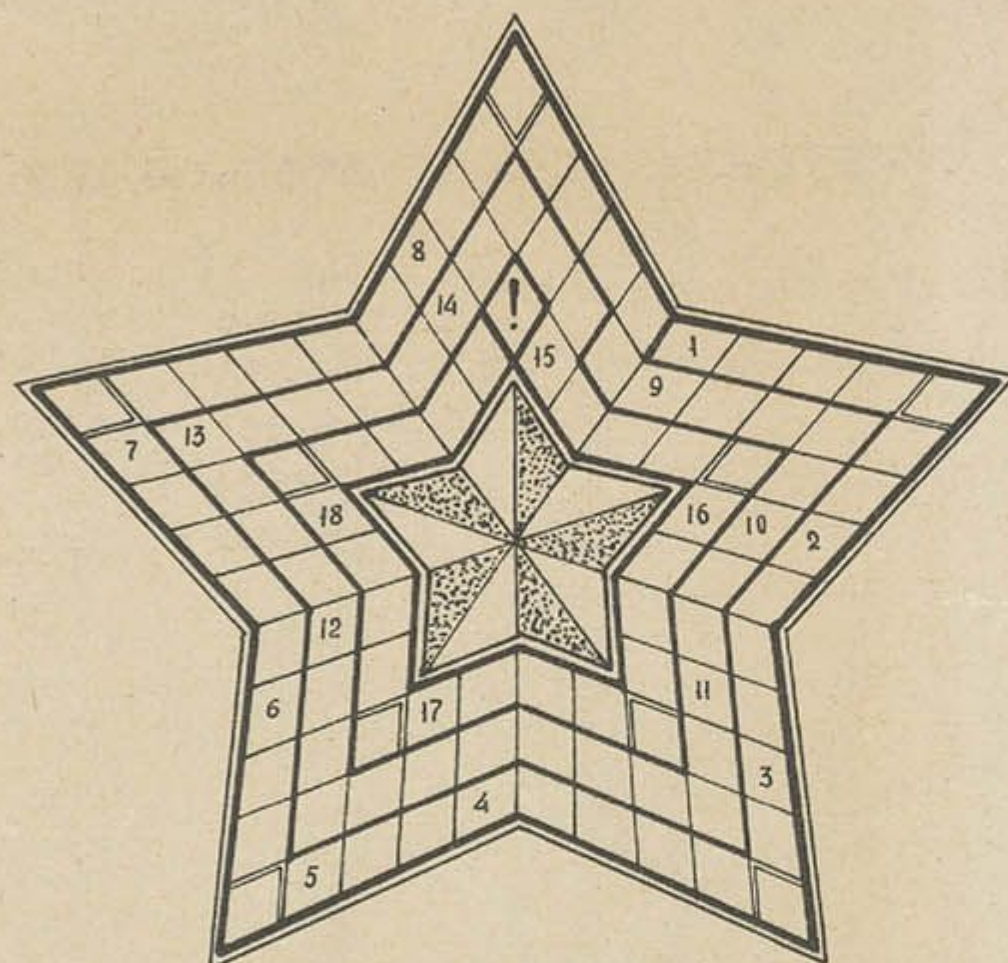
БІСКВІТЫ БЕЗ ЯЕК

375 г мукі, 250 г масла (маргарыну), 120 г цукру, крыху соды, разведзенай у 1/2 шклянкі малака.

Усе прадукты змешваюцца разам, раскатваецца тоўсты пласт, бісквіты нарэзаюцца шклянчаккай і пякуцца на вялікай змазанай блясе на сярэднім агні.

Ці вядома вам?

...што ў яблыках гатунку антонаўка пасля 100 дзён захоўвання застаецца толькі 28% першапачатковай коль-

ЧАЙНВОРД-КРЫПТАГРАМА

Пры дапамозе чайнворда разгадайце крыптаграму, якая размешчана ў выдзеленых клетках малюнка.

1. Навука аб законах развіцця прыроды і грамадства. 2. Сталіца саюзнай рэспублікі. 3. Дасягненні чалавецтва ў вытворчых і грамадскіх адносінах. 4. Твор Я. Маўра. 5. Дзяржава ў Азіі. 6. Падраздзяленне якой-небудзь грамадскай установы. 7. Перадавы атрад. 8. Палітычны лад. 9. Гераіня п'есы К. Трэнёва. 10. Дзіцячая ўстанова. 11. Міжнароднае аб'яднанне. 12. Саюзная рэспубліка. 13. Аўтар рамана «Камуністы». 14. Сістэма пэўных ведаў. 15. Частка свету. 16. Міжнародныя спартыўныя спаборніцтвы. 17. Адукацыя. 18. Частка слова.

Склалі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ.

касці вітаміну С. Калі ж з яблык гатунку антонаўка прыгатаваць кансерваваны кампот, то нават пасля двухгадовага захоўвання вітамі-

таму яны больш карысныя. Вялікая колькасць пектынавых рэчываў робіць іх асабліва карыснымі дзецям пасля дыспепсіі і дызентэрыі. Пектынавыя рэчывы нармалізуюць работу страўніка і кішчэніка.

ну С у ім будзе каля 70%. Гэта значыць у два з палавінай раза больш.

...што сок з мякаццю змяшчаюць больш пажыўных рэчываў, чым звычайныя, і

...што таматны сок мае вялікую колькасць вітамінаў А і С.

На першай старонцы вкладки малюнак Я. Тараса.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 09733.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 3-ІІ-62 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара—3-17-51, адказн. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 к. Дадатак — выкрайка.
Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 196467 экз. Зак. 210.

169

169

Moda

